

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

3de Jaargang, nr. 5

September 1974.

Voorzitter : G. Hebbelynck
Onder-Voorzitter : H. Collumbien
Secretaris : M. Steels
Penningmeester : A. Verbeke
Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maisstraat 235, Gent.

Secretariaat : Sint-Lievensdoorgang 1, Gent. Tel. 25 67 69.
Postrekening 105.04.73 - Heemkundige en Historische Kring Gent.
Lidgeld : 150 fr. per jaar.

INHOUD

	Blz.
In Memoriam. Dr. Paul Rogghé	150
Vergaderingen	152
In Gent van 1841 tot 1850	152
Het dagboek van een Gents rentenier en zijn belang voor het muziekleven in Vlaanderen	160
Over de soevereine gilde der kolveniers, busschieters en kanon- niers, gezegd hoofdgilde van Sint Antone te Gent	165
Over de Metselaars en de Timmerlieden in het midden van de 18 ^e eeuw	173
Het Pakhuis	177
De Gentsche Verhuizing	181
Bibliografie	183
Retrospectieve Claus in het Museum voor Schone Kunsten Uit Gent	183
Vraag en Antwoord	185
Nieuwe Aanwinsten	186
Ordonnantie nopen de het werpen van penseryen	187
Een woordje over de Brieven-Postery te Gent	189

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent.
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage.

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het
Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

IN MEMORIAM DR. PAUL ROGGHÉ

Dr. Paul Rogghé, ere-voorzitter van de Heemkundige en Historische Kring "Gent" overleed op maandag 24 juni 1974 in het A.Z. te Gent. Paul Rogghé werd geboren te Gent op 16 december 1904; hij promoveerde tot doctor in de wijsbegeerte en letteren, groep geschiedenis, aan de universiteit te Gent. Hij werd leraar aan het lyceum te Gent, daarna studieprefect van voornoemd lyceum en later studieprefect van het Koninklijk Atheneum te Eeklo.

Dr. Paul Rogghé was een veelzijdige persoonlijkheid : kunstenaar en wetenschapsmens, dichter en historicus.

Als letterkundige was hij stichter en redacteur van de literaire tijdschriften Pan en De Faun. In 1936 publiceerde hij zijn eerste verzenbundel "Momenten"; in 1943 volgde "Profaan Proces". Vanaf 1954 getuigt Paul Rogghé van een drukke literaire activiteit. Achtereenvolgens verschijnen "De Grote Vaart" (1954), "Achter de Muur" (1957), "Blinde Passagier" (1960), "Elegie voor een Levende" (1961), "In een kleine Kapel" (1962), "Tussen gisteren en morgen" (1964), "Het evenwicht dat zijn schouder ophaalde" (1969). Nog enkele dagen voor zijn dood las hij op een literaire bijeenkomst voor uit een nieuw werk. Paul Rogghé behaalde de literaire prijs van de stad Gent in 1954 en de Oost-vlaamse provinciale prijs voor poëzie in 1961. Paul Rogghé publiceerde ook de roman "Anna Golchim" in 1945.

Naast zijn ambt van studieprefect en naast zijn literaire activiteit vond Dr. Paul Rogghé nog de tijd om meer dan vijftig historische werken en bijdragen te publiceren. We willen hier vermelden "De politieke loopbaan van J.J. Raepsaet tot 1815", "Vlaanderen en het zevenjarig beleid van Jacob van Artevelde" bekroond door de stad Gent in 1949, "Pieter Anastacius De Zuttere, Zuidnederlands apostel van de verdraagzaamheid in de XVIe eeuw", "Vlaanderen en de Tempelorde", "De Gentse Klerken in de XIVe en XVe eeuw" waarmede hij in 1962 laureaat werd in de prijs voor geschiedenis van de stad Gent. Zijn werk "Een eeuw Eeklo (1830-1930), proeve van sociaal-economische geschiedenis" werd bekroond met de provinciale prijs voor heemkunde in 1972.

Dr. Paul Rogghé was lid van de Kultuurraad voor Vlaanderen, voorzitter van kulturele en artistieke verenigingen, voorzitter van de Stedelijke Kommissie van het Bijloke-museum en lid van de Stedelijke Kommissie voor Monumenten en Stadsgezichten van Gent.

Dr. Paul Rogghé verenigde in een harmonieus evenwicht het streven naar Schoonheid en Wijsheid.

Hij beminde zijn geboortestad. Hij had zich verheugd bij de stichting van de "Heemkundige en Historische Kring Gent". Voor hem was Ghendtsche Tydinghen het instrument, dat de Gentenaars hun stad beter zou leren kennen en liefhebben, om alzo te komen tot eerbied voor de erfenis van een groot verleden. Voor de "Heemkundige en Historische Kring Gent" was hij een leidsman, die met zijn uitgebreide kennis en zijn rijke ervaring de jonge vereniging bij haar eerste stappen heeft bij-

gestaan met zijn wijze raadgevingen en niet-aflatende aanmoediging.
Dr. Paul Rogghé werd omringd door enkele trouwe vrienden op vrijdag
28 juni begraven op het kerkhof te Sint-Amandsberg. Hij was een edel
man, die zijn rijk talent en zijn grote werkkraft volledig heeft geschon-
ken voor een beter en schoner Vlaanderen.

Ik wil terug, genoeg gebeden,
Genoeg gevloekt, genoeg geleden
Ik breek voorgoed en stuk aan stuk
Wat wij eens noemden het geluk
En tederheid en felle ontroering,
Zielelafenis en vervoering
En al het heimwee en de weemoed
En ook de dagelijkse deemoed,
Het derven en het nors verkroppen,
Het herhaald komen op de proppen
Met angst en spijt en stom verdriet
Om misverstanden, om een niet.
Mijn liefde, hoop en mijn vertrouwen
Kan ik niet verder met me sjouwen,
Het is larie, dwaas ontzinden
En overspanning, oogverblinden,
Bedrog en leugen, lood en last
Waar elke vreugde loopt in vast.
En toch, en toch waarom verhelen
Dat heel dit leven is een spelen,
Een maskerade, een mise en scène,
Een teerlingworp, een vleugje veine
Of tegenslag, ontzuivering,
Een pijnlijke herinnering,
Een lotsbestel, een ondergaan
Van machten niet te wederstaan.
Immer verlangen, altijd willen,
Altoos droom en daad verspillen
Om te komen tot het besef
Dat lot en liefde, lust en lef
Een mens ontwrichten en verscheuren
En hem 't absurde gaan doen speuren
In deze wereld, deze tijd,
Van nu en alle eeuwigheid.
Leven waarvoor we zijn te klein,
Ach, liefde, wanhoop achter schone schijn.

Paul Rogghé

Uit "Elegie voor een Levende"

OP ZONDAG 22 SEPTEMBER OM 10 U 15 IN DE VOORDRACHT-
ZAAL VAN DE KREDIETBANK, KOUTER, GENT, VOORDRACHT
MET KLEURDIAPROJECTIE DOOR DE HEER A. DIERICK OVER
"HET RETABEL VAN HET LAM GODS IN DE SINT-BAAFSKATHE-
DRAAL TE GENT".

OP ZONDAG 13 OCTOBER OM 10 U GELEID BEZOEK AAN DE
OPGRAVINGEN IN DE SINT-PIETERSABDIJ. BIJENKOMST OM
10 U OP HET SINT-PIETERSPLEIN.

OP ZONDAG 17 NOVEMBER OM 10 U 15 IN DE BOVENZAAL VAN
"HET DAMBERD" KOORNMARKT, GENT, VOORDRACHT MET
KLEURDIAPROJECTIE DOOR DE HEER J. VAN WAESBERGHE
OVER "DE GENTSE STANDBEELDEN".

De eerste zondag van elke maand van 10 u tot 11 u 30 kunnen de leden
in het lokaal Damberd, Koornmarkt te Gent, de werken en documen-
ten van de bibliotheek raadplegen.

IN GENT VAN 1841 TOT 1850. (I)

Prosper Claeys publiceerde in 1902 "Mémorial de la ville de Gand"
waarin hij de periode 1792-1830 behandelde. Ter aanvulling schreef
D. Destanberg "Gent onder Jozef II. 1780-1792" en "Gent sedert 1830.
Eerste reeks 1830-1840". Belangstellenden in heemkunde en locale ge-
schiedenis hebben zeker interesse voor de gebeurtenissen van een vol-
gende periode. Het is onmogelijk alles te vermelden; een keuze is nood-
zakelijk. Deze keuze is begrijpelijk subjectief : we betrachten deze feiten
te vermelden, die van betekenis zijn voor de ontwikkeling van het stads-
beeld of typisch zijn voor het leven van de Gentenaars in de behandel-
de periode.

- I. In 1840 telt Gent 96.890 inwoners. In 1850 zal het bevolkingsgetal ge-
klommen zijn tot 106.704, wat een aangroei van 9.814 inwoners bete-
kent op tien jaar of 10,13 o/o.

AANGROEI VAN DE BEVOLKING IN DE 19^e EEUW

<i>Periode</i>	<i>Absolute aangroei</i>	<i>Aangroei o/o</i>
1800-1810	4846	8,78 o/o
1810-1820	5757	9,59 o/o
1820-1830	18079	27,47 o/o
1830-1840	13047	15,58 o/o
1840-1850	9814	10,13 o/o

1850-1860	11443	10,71 o/o
1860-1870	5608	4,74 o/o
1870-1880	7676	6,20 o/o
1880-1890	17298	13,36 o/o
1890-1900	11404	7,66 o/o

Niettegenstaande de hongerjaren en de 2224 sterfgevallen wegens cholera in 1849 bereikt de periode 1840-1850 nog de gemiddelde aangroei in de negentiende eeuw.

- II. We zijn werkelijk verwonderd over het aantal kranten, die te Gent verschenen tijdens de periode 1840-1850 : de meeste kenden trouwens een langdurig bestaan.

Vooreerst moeten we de "Gazette van Gend" vermelden. Het was de opvolger van "Ghendtsche Post-Tydinghen" (1667-1722) en van de "Gazette van Ghendt". In 1827 werd D. Vanderhaeghen eigenaar van de Gazette van Gend. Van 1831 tot 1854 verscheen het blad drie maal per week, daarna zal het blad zes maal per week verschijnen. De Gazette van Gend wordt beschouwd als "een onafhankelijk nieuwsblad". In mei 1841 verhuist de krant van de Onderstraat naar de Veldstraat 64, waar het dagblad zal blijven tot zijn verdwijnen in 1940. De laatste eigenaar, de Heer Vanderhaeghen Arnold overleed op 20 december 1942 en schonk bij testament het gebouw aan de stad Gent. Willem Rogghé, die in 1835 letterzetter werd in de Gazette van Gend vertelt ons in zijn Gedenkbladen over het wel en wee van de krant. In 1850 werd Rogghé hoofdredacteur van de Gazette van Gend en blijft dit tot 1865. Naar ons oordeel wordt er te weinig belang gehecht aan de strijd, die de Gazette van Gend gevoerd heeft voor de verdediging van de moedertaal en van de Vlaamse belangen, en dit vanaf 1831. Onder de medewerkers vinden we trouwens Blommaert, Willems, Serrure, Van Duyse, Snellaert, Zetterman, Heremans.

Naast de Gazette van Gend bestonden natuurlijk politieke bladen, die de belangen van de liberalen en de conservatieven verdedigden. "Le Messenger de Gand et des Pays-Bas" was de opvolger van de "Journal de Gand" (1815-1830), blad dat de regeringspolitiek van Willem I steunde. Daarmee weten we ook, dat het blad het orangisme zal steunen en later het liberalisme zal aankleven. Le Messenger verscheen van 10.12.1830 tot 13.12.1856 en zal opgevolgd worden door de Journal de Gand. Langs de conservatieve katholieke zijde verscheen L'Organe des Flandres (1839-1852), de opvolger van Le Constitutionnel des Flandres (1834-1839).

We moeten ook de Journal des Flandres vermelden, dat de opvolger was van Le Catholique des Pays-Bas (1826-1830) dit blad verdedigde een liberaal katholicisme (Lamennais 1782-1854) en werd in december 1838 door bisschop Delebecque verboden aan de geestelijkheid. In 1852 zullen L'Organe des Flandres en Le Journal des Flandres ver-

smelten tot *Le Conservateur* (1852-1853), in 1853 omgevormd tot *Le Bien Public*, blad, dat in 1940 zal verdwijnen.

Le Nouvelliste de Gand, blad dat verscheen van 1841 tot 1879; werd weinig ernstig opgenomen.

Er verschenen ook nog drie Vlaamse kranten : *Den Vaderlander* (1829-1854), *Den Vlaming* (1839-1856) een conservatief katholiek blad en de *Gentschen Mercurius* (1826-1885) een neutraal informatieblad.

De Gazette van Vlaenderen, politiek neutraal, had maar een kortstondig bestaan (1842-1843). In 1848 stichtte Constant Leirens "*De Broedermin*", blad waarover we verder iets meer zullen moeten vertellen.

OVERZICHT VAN DE VOORNAAMSTE BLADEN

	<i>Periode</i>	<i>Oplage</i>	<i>Prijs per jaar</i>	<i>Aantal per week</i>
<i>Gazette van Gend</i>	1723-1940	± 700	15 F	drie
<i>Le Messenger de Gand</i>	1830-1856	600	48 F	zes
<i>L'Organe des Flandres</i>	1839-1852	250	44 F	zes
<i>Journal des Flandres</i>	1830-1852	300	50 F	zes
<i>Den Vaderlander</i>	1829-1854	800	16 F	drie
<i>Den Vlaming</i>	1839-1856	600	16-12 F	drie
<i>Gentsche Mercurius</i>	1826-1885	700	17 F	drie
<i>Le Nouvelliste de Gand</i>	1841-1879	600	10 F	twee-drie
<i>Broedermin</i>	1848-1859	zeer veel	16 F	drie

NOTA : deze gegevens zijn ontleend aan het werk : E. Voordeckers : *Bijdrage tot de Geschiedenis van de Gentse Pers (1667-1914)* (Leuven 1964).

- III. Over het politiek aspect zullen we kort zijn. Belangstellenden willen we verwijzen naar het werk van Els Witte "*Politieke Machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden 1830-1848*" (Uitgave Pro Civitate 1973)

Volgens de gemeentewet van 1836 moesten de kiezers om stemrecht te hebben minimum 100 F belasting per jaar betalen. In de verkiezingen van juli 1836 hadden de orangisten al de zetels behaald. Koning Leopold I weigert Van Crombrugge opnieuw tot burgemeester te benoemen; na een aantal moeilijkheden wordt Minne-Barth benoemd tot burgemeester. Om de drie jaar wordt de gemeenteraad gedeeltelijk vernieuwd. In de verkiezing van oktober 1839 behalen de orangisten opnieuw vijftien van de zestien te begeven zetels. Minne-Barth dient zijn ontslag in en in februari 1840 wordt Van Crombrugge opnieuw burgemeester. Na zijn dood in 1842 wordt hij opgevolgd door Constant de Kerchove de Denterghem.

- IV. Tot in 1860 vertegenwoordigen de octrooirechten het voornaamste inkomen van de stad. De stad ligt dus ook ingesloten binnen de wallen en de poorten. In 1848 telt de bevolking van Gent intramuros 92.400 inwoners, extramuros wonen 13.600 personen : totaal 106.000 inwoners. Het aan-

tal straten beloopt 427. Deze straten zijn smal, zonder voetpaden, slecht geplaveid, dikwijls vol stof, modder en afval. Als illustratie een uittreksel uit het verslag van de gemeenteraad van 22 september 1838. "Un autre membre fait observer que cet aqueduc sera à chaque instant obstrué si l'on ne fait pas enlever les fumiers qui sont déposés dans les rues avoisinantes. Il émet l'opinion que des mesures devraient être prises pour empêcher de placer ainsi des tas de fumier dans les rues de la ville. Le président dit que des dépôts de fumier ont toujours existé dans les dites rues et qu'alors même que le choléra sévissait avec le plus d'intensité et qu'il était par conséquent dans l'intérêt de la conservation des habitants de ces rues que le fumier disparut, l'administration de la ville n'a pu réussir à le faire enlever en totalité, même en louant un terrain pour l'y déposer. Le même membre répond qu'avec une bonne police on parviendrait certainement à empêcher de pareils dépôts". In 1840 telt de stad ongeveer 13.000 gebouwen (huizen, kerken, kloosters, magazijnen, fabrieken, enz.). Met de stijging van de bevolking vermeerderd ook het aantal gebouwen. Volgens de Aanwijzer van 1846 zijn er 14.372 gebouwen, waaronder 3586 huisjes in 484 beluiken.

- V. Voor de geneeskundige verzorging beschikt Gent in 1841 over 43 dokters in de geneeskunde en 21 dokters in de chirurgie : samen 64. Onder hen treffen we aan Guislain, Kluyskens vader en zoon, Snellaert, Van Peene. Daarnaast zijn er nog vijf vroedmeesters, acht vroedvrouwen en vijf tandmeesters. Vierendertig apothekers zijn ter beschikking van de bevolking.

Alhoewel er reeds spoorwegen zijn - Gent-Mechelen in 1837 en Gent-Brugge-Oostende in 1838 - toch is het reizen nog niet zo eenvoudig en is er nog behoefte aan hotels. Voor de goede burgerij zijn er 24 hostellerijen, waaronder Hotel de Rode Hoed op Klein Turkije. De gewone man kan logies vinden in de 105 afspanningen en logementen. De aanwijzer vermeldt ook de "voornamen estaminets" te Gent : we tellen er 174, wat al een mooi aantal is. Natuurlijk zijn er veel meer, zodat een wandelaar geen dorst moet lijden.

- VI. We hebben de indruk, dat tijdens de periode die we hier behandelen, de stad Gent een bloeiend cultureel leven kende. Natuurlijk was dit cultureel leven slechts voor een kleine minderheid van de bevolking; trouwens de meeste verenigingen gebruikten het Frans als voertaal. "De Koninglyke Maetschappy van Schoone Konsten en Letteren te Gend" werd opgericht in 1808 en telde vijf klassen : schilderkunst, bouwkunde, beeldhouwkunst, muziek en letterkunde. Door voornoemde vereniging werd een "Commissie ter Aenmoediging van Schoone Konsten" in 1823 opgericht met het doel fondsen te verzamelen voor de aankoop van kunstvoorwerpen op de driejaarlijkse tentoonstellingen; de aangekochte werken werden verloot onder de inschrijvers. De Aanwijzer geeft ons de namen van de "Konstoeffenaren" : we telden een

Jours de départ de la Bourque de Nord de

F. MOERLOOSE

à Gand.

à Bruges.

FOUR ANNÉES 1844.

JANV.	FEVR.	MARS.	AVRIL.	MAL.	JUIN.	JUILL.	AOUT.	SEPT.	OCTOB.	NOVEM.	DÉCEM.
2 Mar.	1 Jan.	1 Fev.	1 Lun.	1 Mer.	4 Mar.	2 Mar.	1 Jui.	2 Lun.	1 Mer.	1 Jui.	5 Mar.
4 Jan.	3 Jan.	4 Lun.	5 Mer.	5 Ven.	6 Jan.	4 Jui.	3 Sam.	4 Mer.	4 Ven.	7 Jan.	2 Sap.
8 Lun.	7 Mer.	6 Ven.	5 Ven.	7 Mar.	8 Sam.	6 Sam.	5 Lun.	6 Ven.	8 Mar.	9 Sam.	9 Mer.
10 Mar.	9 Ven.	12 Mar.	9 Mar.	9 Jui.	10 Lun.	8 Lun.	7 Mer.	10 Mar.	10 Jui.	11 Mer.	11 Ven.
12 Ven.	15 Mar.	14 Jui.	11 Sam.	11 Sam.	12 Ven.	10 Mer.	9 Ven.	12 Jui.	12 Lun.	15 Ven.	13 Mer.
16 Mar.	17 Jui.	16 Sam.	13 Lun.	15 Lun.	14 Ven.	12 Ven.	15 Mar.	14 Lun.	13 Mer.	17 Ven.	19 Jui.
20 Sam.	19 Sam.	18 Lun.	17 Mer.	17 Ven.	18 Mar.	16 Mar.	15 Jui.	16 Lun.	16 Ven.	19 Mar.	21 Sam.
22 Lun.	21 Mar.	20 Mer.	19 Ven.	20 Jui.	20 Jui.	18 Jui.	17 Sam.	18 Mer.	18 Ven.	21 Jui.	23 Lun.
24 Mer.	23 Mar.	22 Ven.	21 Mer.	21 Mar.	22 Sam.	20 Sam.	19 Lun.	20 Ven.	22 Jui.	24 Sam.	25 Mer.
26 Ven.	25 Ven.	25 Jui.	23 Mar.	25 Jui.	24 Lun.	22 Lun.	21 Mer.	24 Mar.	24 Ven.	25 Lun.	25 Ven.
30 Mar.	27 Mar.	27 Sam.	27 Sam.	27 Sam.	26 Ven.	24 Mer.	23 Ven.	26 Jui.	26 Sam.	27 Mer.	27 Mar.
	29 Jui.	29 Jui.	29 Lun.	29 Mer.	28 Ven.	26 Ven.	27 Mar.	28 Lun.	28 Lun.	29 Ven.	31 Mar.
		30 Sam.	30 Lun.	31 Ven.	30 Mar.	30 Mar.	31 Jui.	30 Lun.	30 Mer.		

Reklamekaart van de bargie te Gent.

De dagbargiën sedert 1613 tussen Gent en Brugge ingericht, hadden op 1 october 1838, ten gevolge van de aanleg van de spoorweg tussen Gent, Brugge en Oostende, hun dienst gestaakt. Drie maal per week vertrok er nog te Gent om halfelf een nacht bargie, die te Brugge om halfzes aankwam.

zeventigtal kunstschilders, waaronder De Noter, een achttal beeldhouwers en vijf graveerders, waaronder Onghena. Bij de 33 bouwkundigen ontmoeten we Minard en Roelandt. Een groot aantal particulieren hadden rijk voorziene kabinetten van schilderijen en prachtige bibliotheken. Ook de "Koninglyke Maetschappy van Landbouw en Kruidkunde te Gend" gesticht in 1808, richt jaarlijks in maart en juni een bloemen- en plantententoonstelling in; een bijzondere tentoonstelling van dahlia's wordt ingericht einde september.

De "Maetschappy van Vlaemsche Letteroeffening te Gend" met kenspreuk "De Tael is gansch het Volk" opgericht in 1836, had de beoefening van de Vlaamse taal- en letterkunde tot doel.

De "Société littéraire gantoise" opgericht in 1835 had belangstelling voor letterkunde - natuurlijk de Franse letterkunde - en richtte leergangen in van taal- en letterkunde.

Gent was een stad van muziek liefhebbers. De "Muziek- of Toonkunst-Maetschappy van St. Cecilia te Gend" richtte regelmatig concerten in hun lokaal Spiegelhove op de Nieuwe Wandeling in. Naast St. Cecilia zijn er een aantal zangmaatschappijen : de "Société des Choeurs" werd opgericht in 1835, de maatschappij De Melomanen in 1836, de Société Philharmonique in 1841. Voor de lyrische kunst moeten we natuurlijk herinneren aan de vertoningen in de schouwburg.

Voor toneel moeten de Kamer van Rhetorica te Gend "De Fonteyne", erkend door het Gentse stadsmagistraat in 1448 en na een bloeiperiode in verval geraakt rond 1540, maar opnieuw opgericht in 1787 en de Maatschappij voor Vlaemsche Letter- en Tooneeloefening te Gent "Broedermin en Taelyver" gesticht in 1840 worden vernoemd.

Als culturele vereniging moeten we ten slotte nog de Maatschappij der Vlaemsche Bibliophielen te Gent vermelden, gesticht in 1839 door Blommaert en Serrure met als doel het uitgeven of herdrukken van zeldzame werken in verband met de geschiedenis van Vlaanderen. De maatschappij telde 28 leden. De werken werden gedrukt op 130 exemplaren : 28 voor de leden, een exemplaar voor de bibliotheek te Gent en te Brussel en 100 exemplaren voor de handel.

VII. Naast de voornoemde culturele verenigingen, die ook wel zorgden voor ontspanning, bestonden nog een massa andere maatschappijen. De voornaamste willen we wel opnoemen.

Vooreerst de vier ridderlijke hoofdgilden :

de gilde van St. Joris, gevestigd op de Nieuwe Wandeling

de gilde van St. Michiel (schermschool) gevestigd in de Lakenhalle

de gilde van St. Sebastiaan, gevestigd op het Bijlokeveld

de gilde van St. Antoon.

Naast deze gilden bestonden nog het genootschap van St. Rochus en het genootschap Willem Tell.

Ook de maatschappijen "La Concorde" en "L'Union" beide gevestigd op de Kouter speelden een voorname rol in het politiek leven en bij de

ontspanning van de Gentse burgerij.

De Maetschappij ter Aanmoediging der Paardeloopstrijden werd opgericht in 1838. Om te eindigen vermelden we nog het Genootschap der Oud-Wapenbroeders van het Fransch Keizerrijk : in 1841 telde deze vereniging 42 ereleden en 235 effectieve leden.

VIII. Op een laatste vraag moet nog een antwoord worden verstrekt. Hoe verdiende de kleine man zijn brood ?

Vlaanderen, en Gent in het bijzonder, is altijd vermaard geweest om zijn textielnijverheid. Denken we even aan de lakennijverheid ten tijde van Jacob van Artevelde, later aan de lijnwaadnijverheid, die voornamelijk op het platteland als bijberoep voor de landbouwers in de winter werd beoefend. Alhoewel we sporen van de katoennijverheid terugvinden vanaf de 14^e eeuw, toch komt eerst in de tweede helft van de 18^e eeuw de katoennijverheid tot ontwikkeling. In 1794 zijn ongeveer duizend werknemers (mannen, vrouwen en kinderen) in de katoennijverheid werkzaam. De eerste bloeiperiode komt met Lieven Bauwens, die in 1800 de eerste mechanische katoenspinnerij te Gent opricht. In 1803 komt ook de stoommachine in gebruik. In de jaren 1810-1812 kent de Gentse katoenindustrie zijn hoogtepunt met ongeveer 10.000 werklieden. Door de blokkade komt er gebrek aan grondstof; in 1815 gaat de Franse markt verloren. Alzo ontstond een eerste zware crisis. Eerst in 1822, als men een nieuw afzetgebied heeft gevonden in Nederlands Indië bloeit de katoennijverheid opnieuw op. Met de scheiding gaat ook deze markt verloren en een tweede zware crisis treft de arbeidende bevolking. Geleidelijk zal er verbetering intreden.

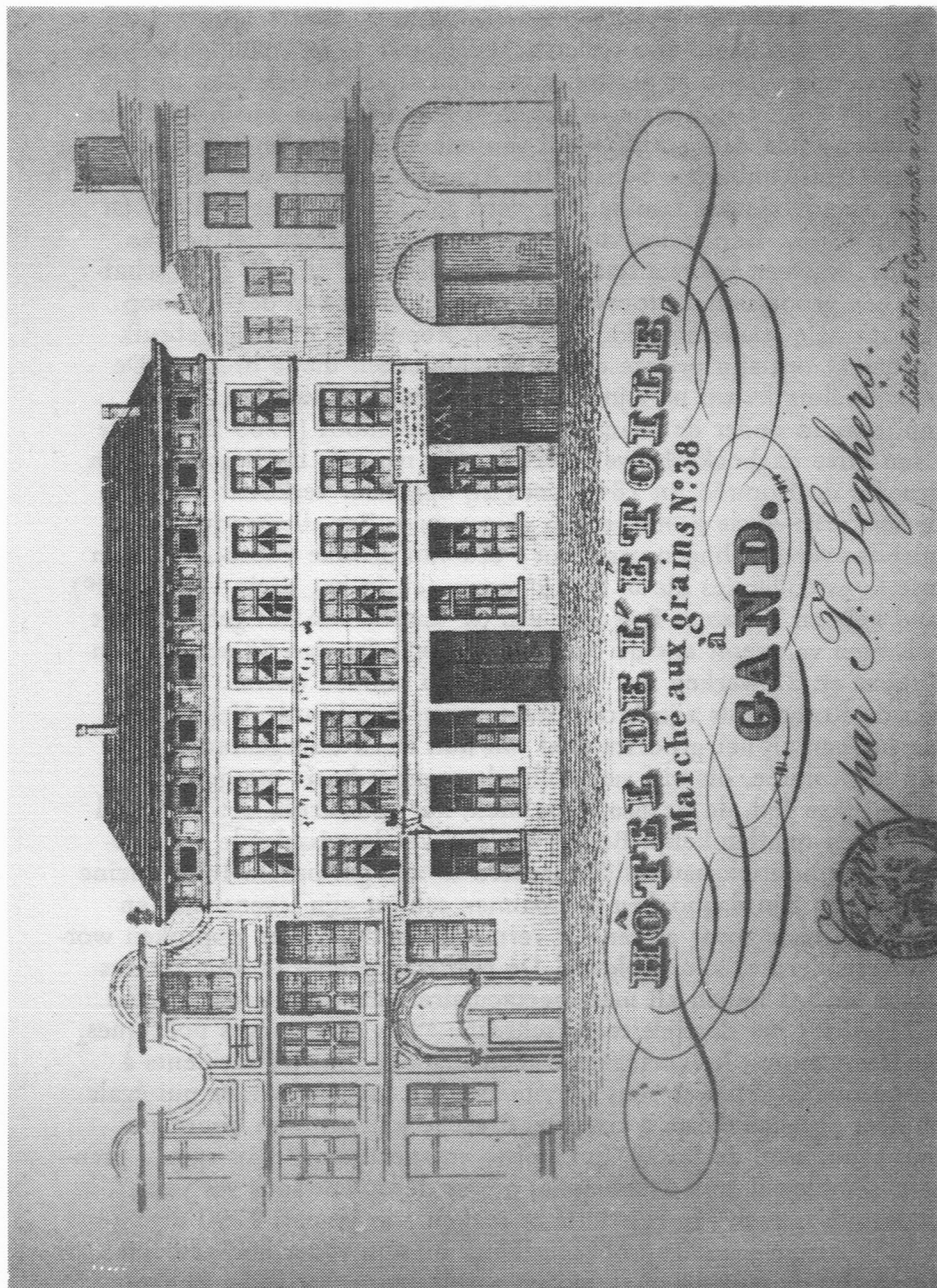
De nijverheidstelling van 1846 leert ons dat te Gent 16.060 werklieden werkzaam zijn; de textielnijverheid telt 10.753 arbeiders of 66,9 o/o van de werknemers. De katoennijverheid zelf gebruikt 7.420 arbeiders in 46 fabrieken; de vlasnijverheid heeft 2.879 arbeiders.

De metaalindustrie met 1.350 arbeiders of 8,4 o/o komt op de tweede plaats. De werkhuisen Phénix werden opgericht in 1825 en vonden een voornaam afzetgebied in de textielnijverheid.

Naast de grote bedrijven van de textielnijverheid waren nog een massa kleine bedrijven. Vooreerst de voedingsnijverheid : rond 1840 telde Gent 61 brouwerijen, 29 jeneverstokers, 19 likeurstokers, 15 suikerraffinadeurs. De Aenwijzer vermeldt ook nog dertien rijtuigmakers, twaalf rijtuigschilders, vijfentwintig kaarsgieters, veertien hoefsmeden; verder nog een groot aantal bloemisten, huurhouders, mandenmakers, tabakfabrikanten, zout- en zeepzieders.

In deze inleiding hebben we gepoogd een globaal beeld te geven van het leven te Gent rond 1840. In de volgende bijdragen zullen we het wel en wee van Gent en zijn bewoners op de voet volgen.

M. STEELS

Hôtel de l'Etoile. Koormarkt 38, Gent.
 (zie ook : Fr. De Potter : Gent deel 3, blz. 120).
 In 1893 heeft "De Ster" 28 als huisnummer.

HET DAGBOEK VAN EEN GENTS RENTENIER EN ZIJN BELANG VOOR HET MUZIEKLEVEN IN VLAANDEREN ROND 1800

Indien iemand een beeld zou willen schetsen van de onbenulligheid van het leven van de rijke bourgeoisie in de Zuidelijke Nederlanden op het einde van de 18e en in het begin van de 19e eeuw, dan zou hij dat niet beter kunnen doen dan aan de hand van enkele citaten uit het dagboek van Gilles-Lucas-Guillaume Schamp de Romrée. Schamp was lid van een zeer vermogende Gentse familie. Hij werd geboren te Gent in 1764 en stierf er in 1846. Zijn vader, die in het stadsbestuur een belangrijke rol speelde, was een vooraanstaand kunstliefhebber, die van de afschaffing van een groot aantal kloosters door Jozef II en van der verkoop van de nationale goederen door de Franse Republiek duchtig gebruik heeft gemaakt om zijn private collectie schilderijen uit te breiden. De kunstverzameling kwam na zijn overlijden in handen van Jean-Gilles Schamp, gekend onder de naam Schamp d'Aveschoot (1765-1839), de broer van onze dagboekschrijver; deze laatste nam als bijvoegsel bij zijn familienaam de Romrée. In 1840 werd zij openbaar verkocht voor een veel te lage prijs en de kunstwerken gingen voor het allergrootste deel buitenlandse verzamelingen verrijken : één van de vele voorbeelden van Vlaamse kunstcollecties die in de 19e eeuw (en in het begin van de 20e) ons land hebben verlaten. Een idee van de waarde van het geheel krijgt men, als men verneemt dat de collectie niet minder dan 58 schilderijen van Rubens en 22 werken van Van Dyck zou hebben omvat. Zowel Schamp de Romrée als zijn broer bezaten een hotel in de Veldstraat, en daar hebben zij het grootste deel van hun leven doorgebracht. Schamp de Romrée, die vijf verschillende regimes heeft meegemaakt : de Oostenrijkse tijd, de Franse Republiek, het Keizerrijk, het Verenigd Koninkrijk en onafhankelijk België, blijkt door de wisselende veranderingen van de politiek nauwelijks beroerd te zijn geworden. In de kleine halve eeuw die zijn dagboeken omspannen schijnt zijn levenswijze en zijn denken - voor zover er van dit vermogen bij hem kan gesproken worden - onveranderd te zijn gebleven. De politieke gebeurtenissen interesseren hem slechts indien zij met spectaculaire voorvallen gepaard gaan. Zoals Stroobant het destijds reeds schreef : "Les événements politiques, l'entrée des troupes, les cortèges et généralement tous les incidents à manifestations extérieures sont décrits avec un luxe de détails qui égale la complète absence d'esprit critique. C'est le journal d'un bourgeois fortuné, ayant trop de loisirs, qui assiste en spectateur, mais sans y prendre part, semble-t-il, aux événements qui se déroulent sous ses yeux". Op dit laatste is toch één restrictie te maken : in januari 1790 drong hij er, blijkbaar in jeugdige onbesuisdheid, bij zijn vader herhaaldelijk op aan om bij de patriotten te mogen aansluiten, maar vader Schamp bleef onverzettelijk; "ses refus et ses menaces m'ont occasioné la plus vive douleur, ce qui fut cause que j'ai été dérangé" schrijft de jonge Schamp teleurgesteld (die ongesteldheden zijn hem later nog wel meer overkomen, maar dan eerder tengevolge van een diner of receptie waarop

hij zijn gewone matigheid was vergeten). Voor het overige zullen zijn dagen nog gevuld zijn met het afleggen van bezoeken, theevisites, het aankopen van linten voor zijn hoed, een uitstapje nu en dan, de dagelijkse wandeling door Gent - voor elke dag geeft de brave dagboekschrijver het volledig parcours aan - vaak beëindigd met een kijkje op de "Cotre". Het was niet alleen het galante publiek (dat hij overigens geregeld keurt) dat hem naar de Kouter lokte, maar vooral één van de twee enige passies die dit stille, bijna ziellose leven hebben bewogen : de muziek en de meteorologie. Van deze laatste belangstelling getuigen zijn dagelijkse aantekeningen over het weder : temperatuur, barometerstand, neerslag en bewolking worden genoteerd en uitzonderlijke weersomstandigheden gecommentarieerd. Voor de notatie had Schamp een stel van eigen afkortingen en speciale tekens ontwikkeld die aan dat deel van zijn dagboek een wetenschappelijk tintje geven. Ondanks hun gebrektheid zijn zijn duizende waarnemingen wellicht belangrijk voor wie een studie van de evolutie van het weer in Vlaanderen tussen 1789 en 1831 wil ondernemen.

Merkwaardig is dat ook zijn broer Jean Schamp d'Aveschoot een dagboek heeft nagelaten dat belangrijke natuurwetenschappelijke delen bevat (Gent, Universiteitsbibliotheek, hs. G 13858) maar totnogtoe geen aandacht schijnt te hebben gekregen.

In onderhavig artikel wensen wij alleen de aandacht te trekken op het muzikale belang van het dagboek van Schamp de Romrée. Diens muzikale belangstelling is inderdaad de grote constante in dit met pijnlijke nauwgezetheid gevoerde journaal, dat bijna dagelijks aantekeningen in verband ermee vertoont. Tot voor kort bezat de Universiteitsbibliotheek te Gent een zeer onvolledige verzameling van deze dagboeken, nl. alleen de jaren 1791-1793, 1796-1798 en 1800-1801; door een gelukkige aankoop heeft zij 11 nieuwe deeltjes hieraan toe kunnen voegen, zodat de 14 bandjes nu, op twee hiaten na, een complete serie vormen (hs. 3727). Hier volgt nu een kleine keuze van uittreksels uit dit dagboek, alle betrekking hebbend op muzikale gebeurtenissen te Gent, concerten in de stad en ten huize van de auteur, operavoorstellingen, Schamp's composities en dergelijke meer. Deze uittreksels zijn vrij willekeurig gekozen, vooral uit zijn eerste dagboeken, met dien verstande dat vermeldingen van weinig bekende of totaal vergeten componisten, die uiteraard het meest uitgevoerd werden, hier niet zijn opgenomen (men vindt de namen van Dalayrac, Neubauer, Vogel, Wranitzky, Kamel, Distler, Wessely, Possinger, Lickl en vele anderen). Van Schamp's liefhebberij getuigen meer in het bijzonder de deeltjes XIII en XIV van zijn dagboeken, die eigenlijk volumes buiten reeks zijn. Het eerste bevat afschriften van catalogi van muziekhandels en tabellen met opgave van door Schamp gekochte partituren, per jaar samengebracht, die aantonen dat zijn muziekverzameling zeer groot moet geweest zijn; sommige aantekeningen zijn vergezeld van muziekvoorbeelden. Het tweede bevat, voor de periode 1790-1799, een kalender van alle door Schamp en zijn vrienden uitgevoerde

kamermuziek (Schamp speelde doorgaans de bas, maar blijkt ook clavecinist te zijn geweest); het geheel is weerom uiterst systematisch ingericht : in verschillende kolommen wordt het werk aangeduid met de naam van de componist, de aard van het werk (met symbolen : een driehoek = trio, een vierkant = kwartet, een vijfhoek = quintet), het opusnummer en de naam van de persoon in wiens huis geconcerteerd werd. Dit is een uiterst belangwekkende bron voor de kennis van het muziekleven te Gent rond 1800. Interessant is het op te merken dat nagenoeg uitsluitend werk van levende componisten werd uitgevoerd. Over Schamp's eigen composities, waarvan hierna af en toe sprake is, is ons niets bekend. Het symbool "II" in zijn dagboek betekent zoveel als "ik heb gewerkt aan de compositie van..."

1789

11 april : "On a changé les airs sur le carillon..."

12 april : "Joué du clavecin...J'ai été au salut à St. Bavon à grande musique... Après le salut, on a exécuté un nouveau rondeau 2/4 de Pleyel" (Ignaz Pleyel, 1757-1831).

16 april : "Nous avons joués nos simphonies et ouvertures".

20 april : "II le rondeau 2/4 2 bem.* de ma 3e sonate".

27 april : "II minuetto de ma 4e sonate 2 kr.*".

30 april : "J'ai copié les quatuors de Pleyel. Le soir à 10 h. il y a eu un magnifique orchestre dans la rue à l'occasion du mariage de Mr. Vleminck l'aînée (!) avec Mlle Goesin; on a exécuté une rond. simph. de Pleyel et une autre dito et 2 simph. de Stamitz ... et la Chasse de Gossec" (Carl Stamitz, 1746-1801; François Joseph Gossec, 1734-1829).

17 mei : II Allegro 4/4 3 bem. de ma 6e sonate.

23 mei : "J'ai été chercher chez Mr. Tollens les duos de violoncelle de Pleyel que j'ai copié".

7 juni : "II rondeau 3/8 de ma 7e sonate".

13 juni : "Acheté 2 luitres de composition imitant le cristal à un Allemand".

12 juli : "II romance en rondeau 2/4 bem. de ma 9e sonate".

29 september : (lof in de Sint-Michielskerk) "on a exécuté la première simphonie de Stamitz. ... Joué du clavecin".

23 november : "II le presto de ma 6e sonate 2/4 kr.".

1790

6 januari : "J'ai été au salut à St. Michel avec très belle musique et procession : on a exécuté la première ouverture de Bach 3 kr. 4/4 et presto 6/8 3 kr. dito" (waarschijnlijk Johann Christian Bach, 1735-1782).

10 januari : (in de komedie) "Madame Laintant, première chanteuse, a

chanté 2 nouvelles air (!) de Paziello et de Mosa (!) avec roulades et a été beaucoup applaudie" (Giovanni Paisiello, 1741-1816; Wolfgang Amadeus Mozart, 1756-1791).

9 februari : "J'ai été chez Mr. Gautier au concert où nous avons exécuté les quatuors de Pleyel dédiés au prince de Galles, premier violon Mr. Gautier, 2d violon Mr. Stauthaemer, alto Mr. Hyden et basso moi; ensuite le premier duo de Rambach, mes duos de Pleyel etc."

3 april : "On a changé les airs sur le carillon".

6 april : "J'ai été au concert à la salle de St. Antoine. ... On a exécuté la première simph. de Pleyel 3/4 et la Chasse de Gossec".

3 mei : "J'ai été à la répétition; on a exécuté une simph. d'Haydn largo 3/4, allegro 2/4 2 kr." (Joseph Haydn, 1732-1809).

26 mei : "J'ai été au concert à St. Antoine; ... on a exécuté une nouvelle simph. de Pleyel et d'Haydn".

12 augustus : "Nous avons exécutés des menuets d'Haydn et mes contr(edanses)".

19 september : "Au concert ... (waarin Schamp meespeelt) on a exécuté la 2e de Ditters" (Karl Ditters von Dittersdorf, 1739-1799).

9 november : "Le soir j'ai donné concert...; nous avons exécutés ... mon ouverture 3/4 2 bem., le quintette de Stamits".

1791

17 april : (thuis) "Mr. Ots a chanté avec Mlle Minette ... de Céphale et Procris" (van André Ernest Modeste Grétry, 1741-1813).

19 april : "Au concert à St. Antoine; on a exécuté le Tombeau d'Haydn".

19 november : (thuis) "nous avons exécutés ... (werk van Pleyel), l'ouverture de l'Impressario" (= der Schauspieldirektor, van Mozart).

20 november : "Au concert chez le comte Lauretan; ... la simph. de Pleyel 16 var(iations), la 15e simph. d'Haydn, adag. 3/4 allegro (nouvelle)".

1792

17 januari : "Au concert chez le comte Lauretan : la 2e simph. d'Haydn ...; la 16e simph. de Pleyel".

1793

8 februari : "Au concert : concerto de Viotti" (Jean Baptiste Viotti, 1753-1824).

17 februari : (thuis) : "Trio d'Hofmeistre" (Franz Anton Hoffmeister, 1754-1812).

1797

29 maart : "Prendre du thé chez Mme Gobert. Mlle Gobert a exécuté sur le forte piano la 3e sonate de Kozeluck oeuvre 37" (Leopold Kozeluch, 1754-1818).

1798

19 april : "Au concert chez Mme Dusart : le 3e quint. de Boquerini 1e livraison; la 43e simph. d'Haydn; la 10e et 11e de Pleyel..." (Luigi Boccherini, 1743-1805).

1803

4 januari : "Le soir exécuté chez moi ... le 1er et 2nd quatuor de Mozart oeuvre 37 et le n° 81 d'Haydn".

1807

9 januari : "Concert à la mairie au bénéfice des pauvres...; la 51e simph. d'Haydn; trio d'Anacréon de Cherubini; 2e ouverture de la Flûte enchantée" (van Mozart; Maria Luigi Cherubini, 1760-1842).

1810

9 april : "Ce matin été au service du célèbre Haydn à St. Nicolas...; il y avait un monde infini".

28 april : "Été chez Mr. Le Fèvre et exécuté le 3e quatuor de Kreutzer,... le 2nd quintette de Vanbeethoven" (Rodolphe Kreutzer, 1766-1831; Ludwig van Beethoven, 1770-1827).

1815

4 februari : "Chez moi : le quintette de Vanbeethoven n° 5".

1824

17 april : "Le soir été chez Mme Vanbostenhaut; exécuté avec elle, Mr. Hendrix et Vanbree le quatuor pour piano de Weber n° 1" (Carl Maria von Weber, 1786-1826).

6 oktober : "Exécuté chez moi le 1er trio de Vanbeethoven 8 et celui de Mozart n° 6".

1825

17 november : "Le soir exécuté chez moi avec Mrs. Heyndrix, Van Pouques et Vanbree ... le quatuor de Subert oeuvre 27 (nouveau)" (Franz Schubert, 1797-1828).

18 november : "Le soir exécuté chez moi ... l'ouverture Der Freyschutz" (van C.M. von Weber).

1826

5 december : (thuis) : "Le quatuor de Vanbeethoven 75 (nouveau)".

LITERATUUR

Over de familie Schamp : V. VAN DER HAEGHEN in *Biographie Nationale*, XXI (Brussel, 1911-1913), koll. 580-587.

Over Schamp de Romrée en zijn dagboek : V. FRIS in *Biographie Nationale*, XXI (Brussel, 1911-1913), koll. 587-588.

L. STROOBANT, *Le journal de Schamp de Romrée* (*Bull. Soc. Hist. Gand*, VII, 1899, pp. 123-135).

ID., *Extraits de carnets de Schamp concernant la révolution brabançonne à Gand* (*Petite revue illustrée d'art et d'archéologie*, III, Gent 1903, pp. 74, 96-102, 128-130, 146).

DR. ALBERT DEROLEZ
Conservator Handschriften
Centrale Bibliotheek R.U.G.

NOTEN : De spellingsfouten in het artikel komen van Schamp.

* bem. = bemol; kr. = kruis.

OVER DE SOUVEREINE GILDE DER KOLVENIERS, BUSSCHIE- TERS EN KANONNIERS, GEZEGD HOOFDGILDE VAN SINT AN- TONE TE GENT

In de middeleeuwen waren Gilden, Eden of Broederschappen verenigingen van burgers, die zich belastten de gemeente tegen inwendige onlusten of vreemde aanvallen te beschermen. Zo vrijwillige schutterijen waren de gilde van St. Joris en de gilde van St. Sebastiaan.

In 1488 richtten zich enige liefhebbers van vuurwapens tot de Schepenen van de Keure te Gent om de toelating te bekomen een gezelschap op te richten. Het reglement werd door de Schepenen op 16 januari 1489 goedgekeurd. Keizer Karel bekrachtigde het reglement op 14 april 1515.

Gedurende de eerste jaren verenigden de kolveniers zich op de Akker-gemse Vest voor hun oefeningen; deze plaats was ver afgelegen en bijna onbewoond, ze was echter niet zo gunstig. Bij akte van 9 juli 1532 kochten de Schepenen van Gent voor 100 pond groot een uitgestrekt terrein ter beschikking van de busschieters van St. Antoon.

In de 16^e eeuw - de woelige tijden waren er vermoedelijk de oorzaak van - kwam de gilde van St. Antoon niet tot bloei, wel integendeel.

In 1589 werd het huis en het erf van St. Antoon te koop gesteld om de schulden te dekken. Het eigendom wordt als volgt beschreven

“Een huus ende stedetoehorende het Gulde van mijn heer Sinte Anthonis, ghenamt de busschietershof, zo tzelve mette erfve, bogaert, lochtinck, vanden huussen ende zulk alsser meer an dependeert van

vooren tot achtere, eertvast ende naghelvast, ghestaen ende ghelegen es ten voorhoofde over de tinnenpotbrugge up de Lieve, daer ment heedt te Voghelensanghe". De deken van de gilde kocht het lokaal voor 100 gulden, benevens de rente, welke hij op zich nam. In 1605 werd het goed aangekocht door de stad. Ook de andere gilden waren in verval. Om dit te verhelpen verklaarden de Schepenen, dat al de stadsbeambten, pensionnarissen, geheimschrijvers, ontvangers en bedienden, die bekwaam waren om wapens te dragen, verplicht werden zich te laten inschrijven in een van de drie gilden. Van nu af kende de gilde van St. Antoon een bloeiperiode.

De busschieters namen de nodige maatregelen om de bloei van hun gilde te verzekeren. Zo besloten ze, dat de erkende doodsschuld verplichtend bleef en moest betaald worden. Dit besluit werd goedgekeurd door de Schepenen van de Keure. Bij zijn aanvaarding in de gilde tekende elke confrater een doodsschuld; dit stuk heette doodsschuld, omdat de betaling kon verschoven worden tot na de dood van het lid. In 1752 werd de doodsschuld bepaald op vier pond groot; het reglement van 1850 bracht de doodsschuld op 24 F. Ontslaggevers en uitgeslotenen bleven verplicht de doodsschuld te vereffenen.

De besturen van de vier souvereine gilden kwamen vanaf 1617 twee maal per jaar samen in het hof van St. Joris om vraagstukken in verband met de vier gilden te bespreken.

De voorrangsvraag onder de vier hoofdgilden deed zich de eerste maal voor in 1629. De oplossing was : vooraan de St. Jorisgilde, dan de St. Sebastiaangilde, de St. Antoongilde en eindelijk de gilde van St. Michiel. In 1638 werd het oud lokaal afgebroken en werd een nieuw gildenhof gebouwd. De werken duurden tot 1641; in 1646 werd de toren opgetrokken. De gilde telde toen meer dan 900 leden. De betaling van de uitgevoerde werken stelde problemen; in 1657 beliepen de schulden van de gilde 10.000 gulden. In 1678 viel de stad Gent in handen van Lodewijk XIV. De vier gilden werden behouden, maar hun hoven werden door de Franse troepen bezet. Na de bezetting vroegen de vier gilden een schadevergoeding aan de Schepenen. Bij besluit, gedagtekend te Brussel op 3 april 1703 werden de vier gilden afgeschaft. Hun bezittingen vervielen aan de stad, op voorwaarde, dat deze de schulden en renten van de afgeschafte gilden op zich zou nemen. Het gildenhof van St. Antoon diende nu als hospitaal voor zieke soldaten. Later diende het als godshuis voor oude mannen en vrouwen. In 1784 verkocht de stad het gebouw aan baron Vander Meersch en aan de bisschop van Gent. In 1752 poogden enkele liefhebbers van vuurwapens de oude gilde weer op te richten. Door de schepenen van de keure ondersteund, werd de aanvraag door keizerin Maria Theresia gunstig beantwoord, op voorwaarde dat de nieuwe gilde van alle rechten op hun voormalig hof zou afzien. "Maria Theresia by der gratie Godts Rooms Keyzerinne,... Wy hebben ontfangen d'oofdmoedighe supplicatie ende requeste,... inhoudende hoe dat de respectieve Guldens van den edelen Ridder St. Jooris, onderhouden met den voet ende cruysboghden, Sinte Sebastiaen met den hant-

GAEYSCHIETING OP DE PLAISANTE VESTE XVIIIE EEUW.

Gravure door L. Verboeckhoven naar een schilderij van Engelbert van Siclers (1784), gemaakt naar een schilderij van Pieter Hals. De beide werken worden bewaard in het Oudeheidkundig Museum te Gent.

boghen, St. Antheunis met de busse, ende van den aertsenghel Sinte Michiel onderhouden met den sweirde ende andere waepen binnen de Stadt by acte van 3 april 1703 ghesupprimeert synde geweest, daer naer het voornoemde Gilde van Sinte Michiel op den 6 september 1706 erstelt was geworden in alle syne fonctien, privilegien ende exercitien, mitsgaeders prerogativen daarvan dependierende soo ende gelyck het zelve te vooren was geweest, als oock het Gulde vanden edelen Ridder St. Jooris by opene brieven van den 13 november 1727, ende het voorseyde van den edelen Ridder St. Sebastiaen by opene brieven van octroy van den 20 april 1731... Doen te weten, dat wy ...; hebben hun (= de Supplianten) toegestaen, dat sy sullen moghen oprechten de voorseyde nieuwe Gulde, onder den titel van den heylighen Antheunis, op laste ende conditie dat de supplianten gehauden sullen syn hun te voorsien op hunnen coste van eenen behoorelycken huuse tot hunne exercitien ende andere gebruycken; dat sy hun in gheenen tydt niet en sullen moghen presenteren ten platten lande met de bussen om de jachte te exerceren, alsoo hunne voorsaeten hier voormaels dat ghepretendeert hebben te doen”.

Als nieuw lokaal werd de herberg “Het Sas van Gend” op de Platte Steege op het H. Kerst in huur genomen. In 1754 kocht de gilde twee huizen bij het Prinsenhof voor 1525 pond groot. Een lening van 2000 pond diende voor de betaling van de koopsom en van herstellingswerken en voor het aanleggen van de schietbaan. Reeds in 1758 kon de gilde aan haar financiële verplichtingen niet meer voldoen. De goederen van de gilde gingen in beslag genomen worden tot betaling van de achterstallige renten. Falligan, koning van de gilde, betaalde 50 pond groot, waardoor de onweerswolken werden verdreven. In 1761 werd een gedeelte van het gildenhof verhuurd voor 50 pond per jaar aan een kastelein, die er een afspanning opende. In het lokaal werd drank verkocht, dit krachtens een vergunning van Maria Theresia.

De komst van de Franssen bracht een einde aan de vier gilden. Door art. 28 van de wet van 5 september 1791 werden de oude burgerwachten afgeschaft. De roerende en onroerende goederen van de gilden werden verkocht als nationaal goed.

Enkele jaren later kregen enkele oud-leden van de gilde de toelating een nieuwe maatschappij te vormen en een schietschijf in een ommuurd terrein op te richten. De eerste prijschiëting had plaats in 1802. Het lokaal gaf geen voldoening. Eerst in 1825 vond men een geschikt terrein, namelijk een onbewoond stuk grond achter de St. Pieterskerk, dat aan de stad toebehoorde. Het nieuw lokaal werd plechtig geopend in augustus 1826.

In het begin werd de gilde bestuurd door een deken en zes proviseurs. De leden kozen de proviseurs, die de deken en de griffier verkozen. Vanaf 1497 komt ook de titel van Koning van de gilde voor; hij bleef twee jaar in bediening.

Het reglement van 1753 voorzag 24 bestuursleden : koning, proost, over-

De Gentse Busschieters van Sint Antoon.

(ontleend aan het Album du cortège des comtes de Flandre. Personnages et costumes dessinés par Félix De Vigne)

De kledij van de Gentse busschieters is groen; hun blazoen blauw met twee kruiselings geschikte gouden schietbussen. De busschieters zijn in oorlogskledij : ze dragen een stalen helm en een wapenkolder. De hoofdman draagt een schild en kniestukken.

deken, deken, veertien proviseurs, griffier, blazoendeken, standaarddrager, luitenant, constabel en baljuw.

In 1823 aanvaardde prins Frederik der Nederlanden de waardigheid van Koning van de Gilde van St. Antoon.

Het reglement van 1850 voorzag een koning, een overdeken, een deken en zes proviseurs. De koning kon niet worden afgezet. De overdeken werd benoemd voor zes jaar. De overdeken bewaarde de juwelen, medailles en andere kostbare voorwerpen.

De Eed woonde jaarlijks op St. Antoniusdag de plechtige mis bij, die opgedragen werd in de St. Michielskerk. Door het reglement van 1752 waren de confraters verplicht bij de intrede van de prins, landvoogd of bisschop in de wapens te verschijnen. Op 7 september 1815 werd koning Willem I door de vier hoofdgilden ingehaald. Van nu af namen de vier hoofdgilden aan al de plechtigheden deel.

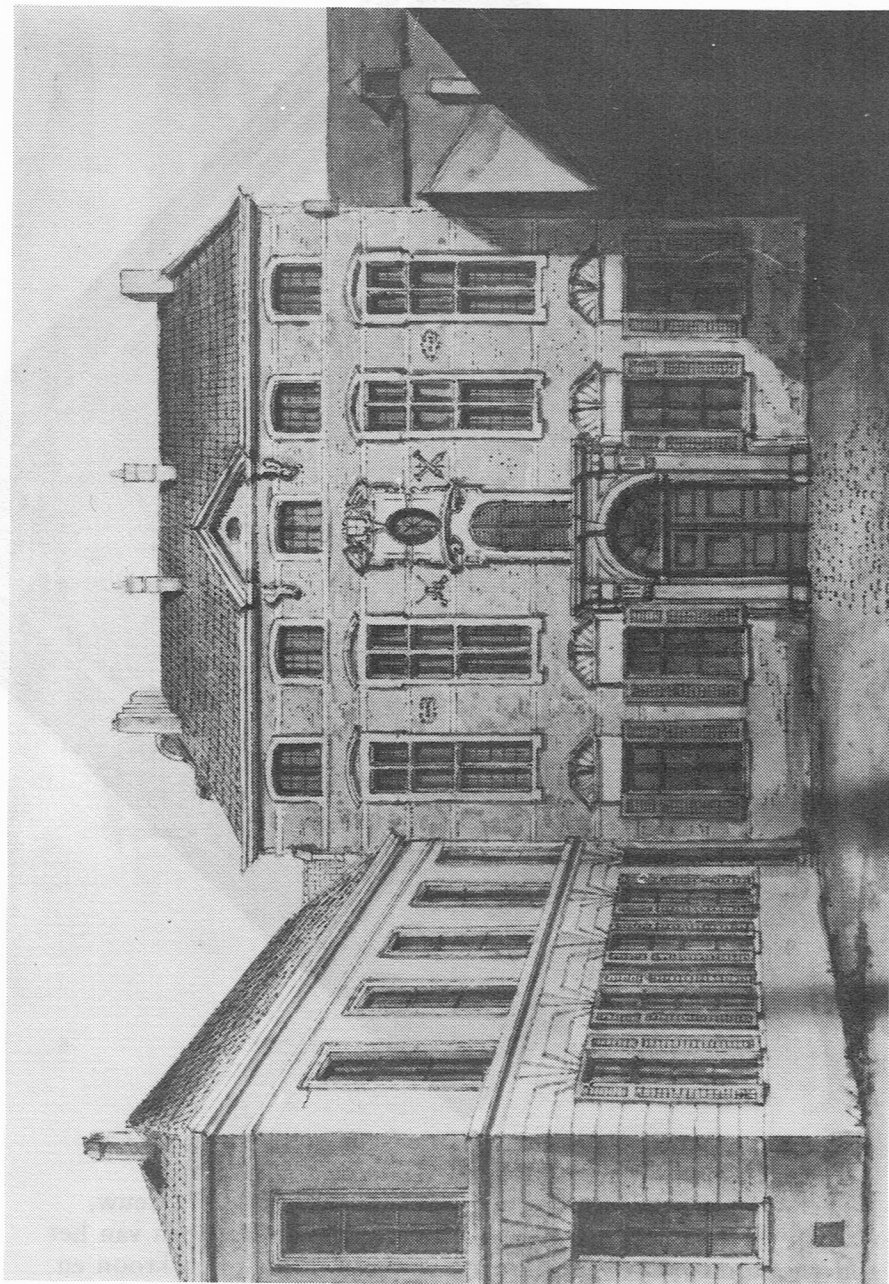
Nu en dan werden prijskampen ingericht. Alzo werden ook betrekkingen met schuttersgilden uit andere steden aangeknoopt. Volgens het reglement van 1609 had de koningschieting jaarlijks plaats op tweede Pinksterdag. Tijdens de regering van Maria Theresia kwam de blaoenschieting in zwang. Voor de koningstitel en voor prijzen werd aan de pers geschoten, naar de papegaai. In 1850 werd besloten nog enkel naar de schijf te schieten en niet meer naar de pers.

Na het herstel van de gilde in 1802 werden voor de zondagschieting prijzen uitgelooft : in het begin waren dit eierkoeken, later tinnen, eindelijk Doornikse porseleinen borden; rond 1865 werden de borden te Parijs vervaardigd : ze waren versierd met een vergulde rand en met de wapens van de gilde.

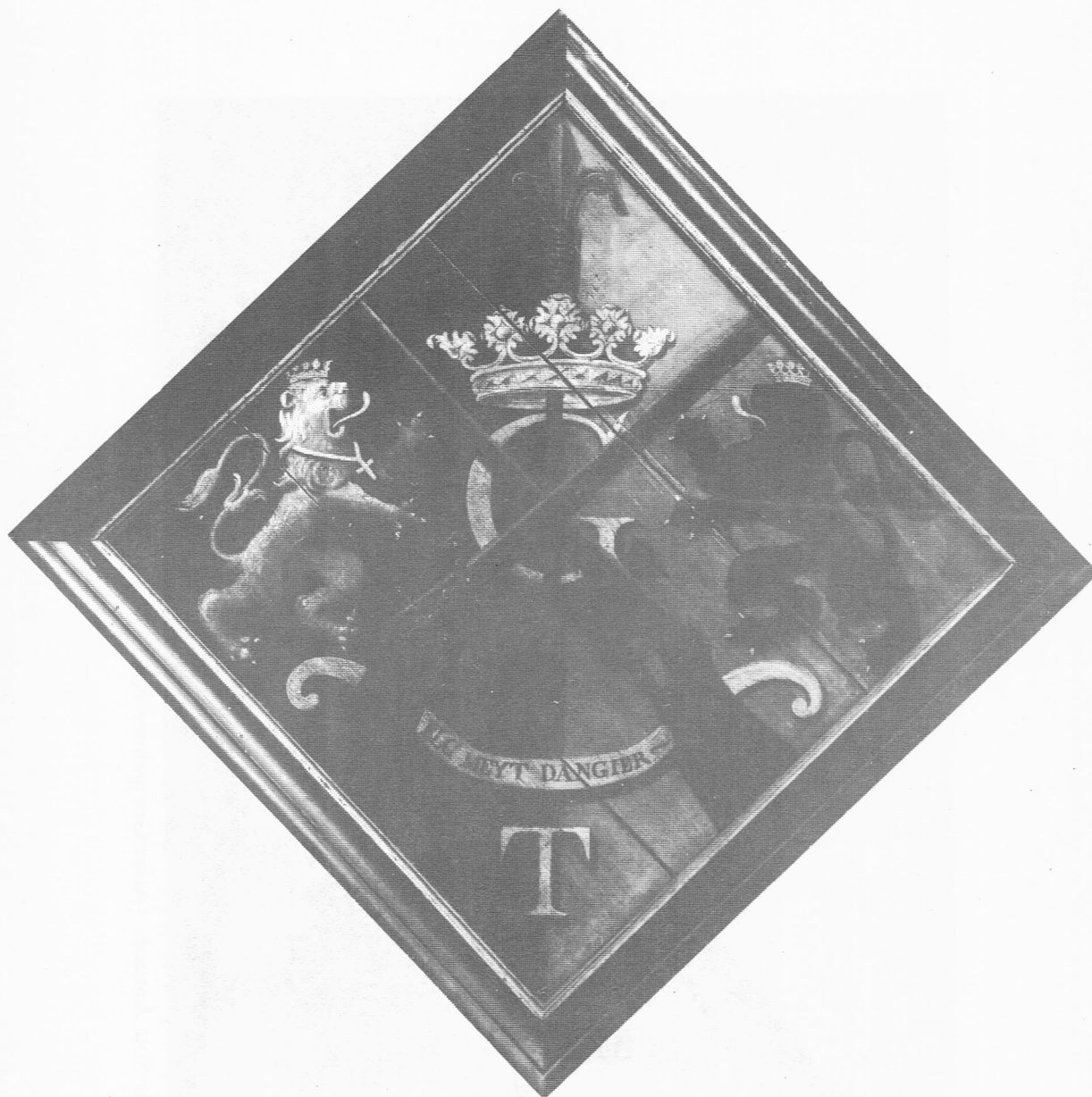
Het voornaamste voorrecht van de gilde was de vrije jacht, door Keizer Karel verleend in 1515, om te schieten op de niet voorbehouden vogels. Dit besluit werd gewijzigd door Filips II in die zin, dat de jagende gildebroeders de grote banen en wegen niet mochten verlaten. De niet geprivilegiëerde vogels waren : eendvogels, merels, bruwieren, kraaien, trekvogels, lijsters. Er mocht niet geschoten worden op zwanen, ooievaars, reigers, fazanten, patrijzen en keetduiven. De gilde behield dit voorrecht tot bij haar afschaffing in 1703. Bij haar wederoprichting in 1752 mocht de gilde geen aanspraak meer maken op de vrije jacht.

De gilde van St. Antoon stond in groot aanzien bij de andere busschietersgenootschappen in Vlaanderen; als souvereine hoofdgilde oefende ze een wezenlijk magistraatschap uit over gelijksoortige broederschappen en deed ze uitspraak bij geschillen.

Reeds van bij de stichting droegen de leden van de St. Antoongilde een bijzondere kledij. In de 15^e eeuw droegen de busschieters in krijgskostuum de maliënkolder, een ijzeren stormhelm en gele broek; op de lijfrok een met de kleuren en de kentekens van de gilde versierd overkleed. In de 17^e en 18^e eeuw droegen enkel de bestuursleden en de bedienden een dienstkledij. In 1807 was het kostuum van de gildebroeders als volgt : een burgerkleed in groen laken met vergulde knopen, zwart vest en korte broek met zwarte kousen, schoenen zonder gesp, de Franse

Gildehof van Sint Antoon. (Atlas Goetgebuer S.A.G.)

Blaoen van het Sint-Antoniusgild te Gent.
(Copyright L. De Rammelaere, G. Callierlaan 10 Gent)
Paneel, 60 x 61 cm. Ruitvormig wapenbord van de 17^e eeuw,
waarop tussen twee leeuwen als schildhouders het wapen van het
gild voorkomt met twee gekruiste geweren, een G, een kroon en
een piek. De spreuk van het gild "Elc meyt dangier" is onderaan
aangebracht. (Catalogus van de Schilderijen. Bewaarplaats : Oud-
heidkundig Museum van de Bijloke te Gent)

hoed met een rood-groene kokarde.

Aanvankelijk schoot men met de bussen, de serpentine en de handcolevre. Rond 1640 schoot men met het "vuurroer en de snaphaan"; rond 1860 werd de krijgskarabijn aangenomen.

Zeker zou er nog veel te vertellen zijn over de St. Antoongilde. Belangstellende lezers willen we verwijzen naar de bibliografie. Het Oudheidkundig Museum in de abdij van de Bijloke bezit een aantal kunstwerken in verband met de gilde van St. Antoon, onder meer :

Pieter Hals : Koningsschieting van het Sint-Antoniusgild te Gent (17^e eeuw)

Engelbert van Siclers : Koningsschieting van het Sint-Antoniusgild (1784)

Filips Spruyt : Schieting met het kanon van het Sint-Antoniusgild te Gent (1766)

Filips Spruyt : Schieting met de mortier van het Sint-Antoniusgild te Gent (1766)

ANONIEM : Portret van een koning van het Sint-Antoniusgild (17^e eeuw)

Anoniem : Portret van Christiaan Valentijn, koning van het Sint-Antoniusgild te Gent in 1662

Blaozen van het Sint-Antoniusgild te Gent (17^e eeuw).

NOTA'S :

- I. Dit artikel werd opgesteld aan de hand van het werk van Ferd. Vanderhaeghen : Jaerboeken van het Souvereine Gilde der Kolveniers, Busschieters en Kanonniers, gezegd hoofdgilde van Sint-Antone te Gent (Gent 1867, drie delen).
- II. A. De Schryver en C. Van de Velde : Stad Gent. Oudheidkundig Museum. Catalogus van de Schilderijen. (Gent, 1972)
- III. Het Sint-Antoniusgild wordt vermeld in de Wegwijzer van de Stad Gent tot in 1917. Kan een lezer gegevens verstrekken over de geschiedenis van de gilde in de 20e eeuw ?
- IV. P. De Burggraeve : Notice Historique sur les Chefs-Confréries Gantoises de St. Sébastien et de St. Antoine. (Gent, 1913)
De Burggraeve deelt ons mede, dat op het einde van de 19e eeuw de belangstelling voor de schietoefeningen sterk was verminderd. In 1895 werd het schieten op klei-duiven ingevoerd; daartoe werd te Drongen achter Snepbrug een weide gehuurd.

M. STEELS

OVER DE METSELAARS EN DE TIMMERLIEDEN IN HET MIDDEN VAN DE 18^e EEUW TE GENT

30 April 1540 is een voorname datum in de geschiedenis van de stad

Gent : op deze dag werd de Concessie Caroline afgekondigd.

Reeds in 1537 was er een conflict ontstaan tussen de stad Gent en Maria

van Hongarije nopens de betaling van hun aandeel in de bede van 1.200.000 florijnen bestemd voor het lichten en onderhouden van een leger van 30.000 man om de inval van koning Frans I in Artesië te bestrijden. De moeilijkheden werden groter, zodat men kan spreken van een ware opstand van de stad Gent in 1539. In november 1539 vertrók Keizer Karel met een leger uit Spanje en op 14 februari 1540 trok hij, vergezeld van Maria van Hongarije en van 5.000 Duitse voetknechten de stad Gent in. Keizer Karel verbleef te Gent in het oud Prinsenhof tot 12 mei 1540. Op 29 april viel het vonnis : de Gentenaars werden schuldig verklaard en de straf werd uitgesproken. De goederen van de stad en van de ambachten werden in beslag genomen; de schepenen, dertig poorters, de deken van de wevers, tien man van ieder ambacht moesten in het openbaar vergiffenis vragen (Stropdragers); de St. Baafsabdij zal verbouwd worden tot een versterkt kasteel (Spanjaardkasteel); de stad moet haar aandeel in de in 1537 gevraagde bede betalen, alsook een boete van 150.000 gouden carolusgulden.

De volgende dag werd de Concessie Caroline afgekondigd. Hoe belangrijk ook voor de geschiedenis van Gent, in het raam van dit artikel is het onmogelijk deze Concessie te bespreken. De Concessie Caroline betekende het einde van de stedelijke onafhankelijkheid en bleef van kracht tot het einde van het ancien régime.

Om het vervolg beter te situeren is het nochtans wenselijk enkele artikels van de Concessie te citeren.

Artikel LXIX :

Dat van nu voort-aen binnen onse voorseyde Stede van Ghendt niet meer dan een-en-twintigh neeringen wesen sullen, ende tot 't voorseyde getal hebben wy gerestringiert ende restringieren 't oude getal van de dry-en-vyftigh neeringen ende Weevers der selve onse Stede van Ghendt, de welcke hare orden onderhouden sullen, soo hier naer volght, te weten

d'eerste Vleeschauwers
de tweede Visch-koopers
de derde Schip-lieden
de vierde Backers
de vyfde Brauwers
de seste Wolle-wevers
de sevenste Scheppers, Causemakers, Oude-kleer-koopers ende Drooghscheerders
de achtste Tapisiers, Tyck ende Lynwaet-wevers
de negenste Cruydeniers, Caes-koopers, ende Keers-gieters
de thiende Merceniers, Rie-makers, Hoey-makers ende Schilders
de elfste Gaut-smeden ende Ten-gieters
de twaelfste Temmerlieden, Scheep-makers, Zaggers, Hout-brekers, Wage-makers, Schryn-werckers ende Hout-drayers
de derthienste Metsers, Tichel-deckers, Stroo-deckers ende Pleckers
de veerthienste Huvetters, Schoen-makers, oude-Schoen-makers
de vyfthienste wit ende swarte Leder-tauwers ende Hant-schoen-makers

de seshienste Grau-werckers, ende Lammer-werckers
de seventhienste Blau-verwers ende Rootverwers
de achthienste de neeringen van de Barbiers
de negenthienste Cuypers, Wyn-meters ende Wyn-schroyers
de twintighste Smeden ende Wapen-makers
ende de een-en-twintighste de Molenaers en de Olie-slagers
wel verstaende dat de neeringen gevoegt met de andere neeringen elck
in 't syne, syn gewoonlycke exercitie doen sal, sonder hem te ondervin-
den met de andere neeringen elck in 't syne, ten zy verkrygende alvoo-
ren de vryheyt in de maniere, die hier naer verklaert zal worden.

Artikel LXX

Dat de Makelaers, Lyn-drayers, Cooren-meeters, Pot-backers, Fruyteniers
ende Pynders geen neeringen meer en zullen zyn.

Artikel LXXI

Dat in elck van de voorseyde een-en-twintigh neeringen, in de plaetse
van de voorseyde Dekens, die wy geabolieert hebben, ende om te doen
d'officie dat sy plegen te doen, zal by onsen voorseyden Bailliu ende
die van de Wet van Ghendt, alle jare gecommiteert ende geïnstituert
worden, een poorter der selve Stede, niet doende eenige neeringe ofte
styl, die men heeten zal Overste van de neeringe.

Artikel LXXII

Dat boven de voorsyde Oversten noch gecreert ende gecommiteert zul-
len wesen in elck van de voorschreven neeringen twee gesworenen,....,
de welcke zullen gekosen worden by den voorseyden Oversten.

Artikel LXXIII

Dat een jegelyck wesende poorter onser voorseyde Stede van Ghendt
zal mogen komen in de voorseyde neeringen ende koopen de vryheyt
van dien, naer dien hy de preuve gedaen zal hebben ende betalende in
alles ses gouden Carolus guldens alleenlyck, te appliceren ten profyte
van de neeringe, ende men zal niet schuldig wesen eenigh recht van
leeringe.

Na deze wat lange inleiding komen we nu tot het onderwerp, namelijk
de ordonnantie van 9 maart 1756.

“De Keyserinne en Koninginne. Op het verhoog aen Ons gedaen van
wegens de Heuvesten, Gezwoorne, Ouderlingen en gemeene Supposten
der twee vrye Neeringen van de Meesters Metsers en Timmer-lieden van
de Stad Gend, inhoudende, dat op het vervolg van hunne Inzetene
Knegten der zelve Stad verleend zyn de Reglementen respectivelyk van
den 14 Maerte 1712, en van den 23 Juny 1719, by de welke onder
andere gestatueert is, dat de zelve Inzetene Knegten zoodaenigen vry-
dom zullen genieten, dat zy, by preferentie, voor alle andere vrede
Knegten, in alle werken door de Meesters Metsers en Temmerlieden
moeten worden geëmployeert, en al was 't dat dit voordeel de zelve
Knegten te meer had moeten aenmoedigen om neerstiglyk te werken
volgens hunne pligt, bevind men nochtans door de dagelyksche experien-
tie, dat zy door eene groote traegheyd en ledigheyd het werk verzuy-

men en zomwylen voor eenige dagen verlaeten, ten grooten intrest van het Publiek, hun betrouwende dat hunne Meesters niet mogen employeren eenige vremde Knegten, zy altyd by preferentie moeten te werk gesteld worden, waer door het Publiek eenen afkeer heeft tot het bouwen; ZOO IS 'T dat Wy, om daer in te voorzien, en altoorens gehad hebbende het advis van die Raeden Fiscaelen van onzen Raede in Vlaenderen, en van die Schepenen vander Keure der Stad Gend, die daer op gehoort hebben, zoo de Meesters Metsers en Timmer-lieden, als hunne Knegten, genegen wezende ter bede der Supplianten, hebben geordonneert en gestatuëert, zoo wy ordonneren en statuëeren by dezen". Zo luidt de inleiding van de ordonnantie. Hier vernemen we, dat de meesters metselaars en meesters timmerlieden bij voorrang verplicht zijn inwoners van de stad Gent als knecht aan te nemen, maar dat de knechten hun werk niet zo ernstig opnemen. Na de motivering volgen de besluiten.

Artikel I : De meesters metselaars en meesters timmerlieden mogen thans zo wel Gentenaars als vreemden aanwerven als knecht, "zoo nogtans dat de Vreemdelingen by de Meesters geëmployeert, gehouden zullen zyn van elken dag dat zy werken, te betaelen tot eene groote, ten profyte van de armē Inzetene Knegten der zelve Metsers en Timmer-lieden, waer vooren den Meester zal moeten verantwoorden, en gehouden zyn alle maenden over te draegen in handen van den eersten gezworenen van de voorschreven vrye Meesters Metsers en Timmer-lieden, die danof de distributie doen zal, respectivelyk aen de arme, gebreekelyke en behoeftige Inzetene Metsers en Timmer-lieden Knegten, naer dien van aldies blyken zal by Certificat van hunnen Pastor.

Artikel II : De meesters zullen binnen de veertien dagen na het aanvaarden van een knecht aan de gezworene de naam, toenaam en geboorteplaats meedelen op straf van een boete van twaalf ponden parisis. De gezworenen houden een register, waarin de gegevens in verband met de knechten worden opgetekend.

Artikel III : In voornoemd register moet ook het loon van de knechten worden opgetekend "ten effecte van alzo te kunnen gezien en ondervonden te worden, zoo by de Knegten als by de Propriëtarissen van de Edificien, of er aen de eerste van hunnen loon niet en word onthouden, en ten laste van de tweede niet meer in rekening gebragt en word als zy Knegten zyn verdienende".

Artikel IV : Bij de eerste inschrijving van een knecht moet aan de gezworene twaalf grooten worden betaald; deze zal kosteloos aan de knechten en aan de eigenaars van de gebouwen inzage in het register moeten toestaan.

Artikel V : "Interdicerende wel serieuselyk aen de respective Meesters Metsers en Timmer-lieden, als mede aen hunne Knegten, iet van den loon te onthouden, of by schendeventerye hun met minderen loon te laeten contenteren als volgens hunne capaciteyt,...., op pene van by de eerste te incurreren eene boete van 100 ponden parisis en by de twee-

de de gene van XII ponden parisis, respectivelyk ten profyte van den Denonciateur”.

Artikel VI : “En om te voorkomen de klagten der Knegten nopende de levering van slegt Drinken-bier, 't gone voor dezen door de Meesters zoude geleverd geweest zyn, word geordonneert zoo Wy ordonneren by dezen, dat in 't toekomende de 2 stuyvers daegs (ten titel van 't Drinken-bier) aen de Knegten wekelyks zullen moeten betaelt worden door de Propriëtarissen of andere, eenige Werken ordonneerende, 't en waere de zelve Propriëtarissen liever hadden, in plaetse van de zelve 2 stuyvers, het zelve Drinken-bier in nature te leveren; interdicerende by dien aen de Meesters en aen de Knegten het Drinken-bier te leveren of van de Meesters te ontfangen, op de boete van VI ponden parisis.

Vermoedelijk vinden we hier de verklaring van het te Gent nog bestaande gebruik aan werklieden, zoals metselaars, timmerlieden, loodgieters, schilders en behangers tijdens hun werk bier aan te bieden.

Artikel VII : “Eyndelinge omme te verminderen de excessive onkosten met de welke men de Knegten voor dezen plagt te belasten, als wanneer zy naer voltrokken te hebben hunne Leer-jaeren, hun presenteerden tot het doen van hunne Preuve, om 't eynden dies te worden geadmiteert als vrye Supposten in de voorschreven twee Neiringen, zoo word mids dezen gestatueert en de bekostiging van teire in 't doen van de Preuve zoo in d'een als d'ander van de voorschreven twee Neiringen gelitimeert en bepaeld tot de somme van 12 ponden grooten courant, boven 6 guldens ten profyte van de Neiringe, ten 73 Artikel van de Concessie Caroline vermeld”.

M. VAN GENT

DOCUMENTAIRE FICHE

Toen wij verleden jaar een oproep richtten tot onze leden om mede te werken aan de opstelling van deze fiches door het insturen van inlichtingen over het Pakhuis, hadden wij ons verwacht aan een stroom antwoorden. Van onze meer dan 500 leden heeft één enkel er op gereageerd : Mejuffer J. Somers, die wij zéér hartelijk danken voor de moeite die zij zich getroost heeft ons talrijke interessante gegevens door te sturen en die wij hier graag als voorbeeld stellen.

HET PAKHUIS

Andere namen : Hôtel des Octrois - Openbare Stapelplaats - Messagerie - Middenkantoor.

Werd gebouwd op de Koornmarkt op de plaats die vrijgekomen was

door de afbraak in 1716 van de stadsgevangenis "le Châtelet" en de daar aanpalende huizen "'t Meuleke", "'t Clein Cortrijck" en de "Conijnenberg".

De eerste steen werd gelegd op 23 Mei 1719 door de voorschepen Hubert François de Nieulant de Pottelsberghe.

De werken werden uitgevoerd door Pieter de Smet en Jan de Meyer naar de plans van Bernard De Wilde.

Het Pakhuis met zijn 2 verdiepingen was gebouwd in de Louis XIV-stijl. Zijn 3 brede boogvormige deuren, zijn dorische en corinthische zuilen, zijn balkons en zijn groot fronton maakten er een gebouw van met allure.

De gevel was versierd met 2 vazen van de hand van Hendrik Matthys, met Saterkoppen van J.B. Helderbergh en was bekroond met een leeuw die het Wapen van Gent vasthoudt en die gebeiteld werd door J. Vander Cruysen.

Het Pakhuis stond tussen "'t Wit Cruyce" en de "Grooten Olifant".

De aanvankelijke bedoeling was dat het gebouw zou dienen voor de in-ning van de Gemeentelijke Belastingen, vandaar ook de naam "Hôtel des Octrois". De beschikbare ruimte was echter aanzienlijk hoger dan deze die vereist was voor dit doel en er werden dan ook verschillende particuliere magazijnen in ondergebracht, wat tot uiting kwam in de naam "Openbare Stapelplaats".

De gunstige centrale ligging op de Koornmarkt was er de oorzaak van dat het nooit aan liefhebbers ontbrak voor de huur der verdiepingen.

Van deze centrale ligging is de naam "Middenkantoor" afgeleid.

Eén van de 3 poorten van het Pakhuis leidde naar een overwelfde galerij waar zich de stadswaag bevond. Daar werden de "pakgoederen" door een gezworen weger gewogen en de koopwaren die aan stedelijke rechten onderworpen waren, werden daar opgestapeld tot wanneer de rechten betaald waren.

In 1831 volgens Prosper Claeys, in 1833 volgens Frans De Potter, werd er vóór het Pakhuis een grote bascule of wipwaag geplaatst.

De met paarden bespannen wagens en alle andere lasten van een gewicht van meer dan 10.000 K^o werden daar gewogen.

In de loop van zijn bestaan heeft het Pakhuis onderdak verleend aan ontelbare organismen.

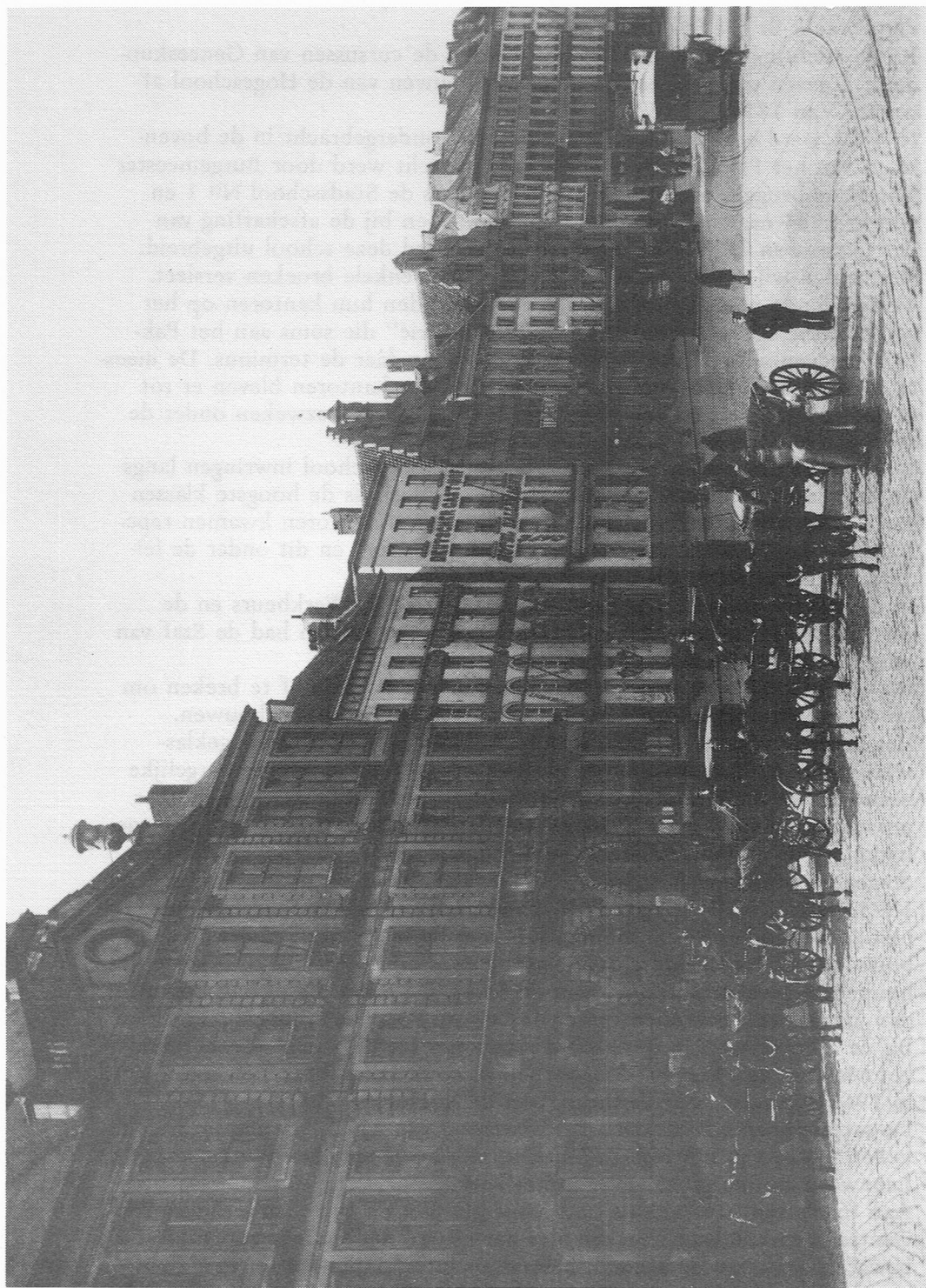
In 1756 bracht Karel Marissal er zijn Academie met een 100-tal leerlingen op de 2^e verdieping onder. Deze school zou er blijven tot in 1797 volgens Prosper Claeys, tot in 1804 volgens Frans De Potter.

Rond 1780 kwam de "Kamer van Commerce" er zich vestigen.

Van 1797 tot 1799 hadden de Burgerlijke Godshuizen er hun kantoren op de eerste verdieping.

De Rechtbank van Koophandel vond er 2 maal een onderkomen : van 1798 tot 1802 en van 1832 tot 1846.

Toen Faipoult in 1804 de "Ecole de Médecine" (die het diploma van "Officier de Santé" verleende) reorganiseerde, werd een deel ervan on-

De Koornmarkt met Pakhuis en paardetram (Copyright A.C.L.). In 1893 heeft het Pakhuis 33 als huisnummer.

dergebracht in het Pakhuis.

Bij de stichting van de Universiteit werden de cursussen van Geneeskunde er gegeven tot wanneer de nieuwe gebouwen van de Hogeschool af waren. Van 1817 tot 1826.

In 1831 werd een kosteloze jongensschool ondergebracht in de bovenzalen van het Pakhuis. Deze school die gesticht werd door Burgemeester Van Crombrugge stond ook nog bekend als de Stadsschool N° 1 en zou in 1884 naar hem genoemd worden. Toen bij de afschaffing van het Octrooi in 1860 lokalen vrijkwamen, werd deze school uitgebreid. Vermelden wij terloops dat Eedje Anseele er enkele broeken versleet. Verschillende compagnies van diligenties hadden hun kantoren op het gelijkvloers. Vandaar ook de naam "Messagerie" die soms aan het Pakhuis gegeven werd. Voor heel wat koetsen lag dáár de terminus. De meeste andere hadden er minstens een halte. Deze kantoren bleven er tot in 1837. Toen was de ene compagnie na de andere bezweken onder de moordende concurrentie van de Spoorwegen.

In 1860 kwam er zich een kosteloze stadsmeisjesschool inwringen langs de kant van de Graslei. Het is ook dáár dat destijds de hoogste klassen van de verschillende stadsscholen, na de lessen de koren kwamen repeteren die ze moesten uitvoeren op de "prijsdeling" en dit onder de leiding van Karel Miry.

In de 19^e eeuw herbergde het Pakhuis ook nog de Werkbeurs en de eerste Normaalschool voor onderwijzeressen. Bovendien had de Staf van onze kloeke Burgerwacht er zijn Hoofdkwartier.

Op 1 April 1887 besloot het Stadsbestuur het Pakhuis af te breken om op de vrijgekomen plaats een Nederlandse Schouwburg te bouwen. Het gebouw was wegens zijn architecturale waarde weliswaar geklasseerd, maar ook toen reeds stapte men vrij gemakkelijk over dergelijke bezwaren heen. En ook toen reeds maalden de administratieve molens misschien wel fijn, maar alleszins zéér langzaam en de Staat gaf zijn toelating tot de afbraak na een bedenktijd van 4 jaar. De eerste aanbestedingen gebeurden dan nogmaals 4 jaar later, namelijk op 22 Augustus 1895. Maar... op 1 Januari 1896 kregen wij een nieuw Stadsbestuur dat niet zo bijzonder erg ingenomen was met de uitgekozen plaats voor de bouw van de Nederlandse Schouwburg en... op 13 Mei 1896 besliste het het gehele geval te verkopen aan de Staat. De Staat die er dan nog meer dan 10 jaar zou overdoen om er de "Grote Post" te bouwen.

Bij de afbraak werden de 2 grote vazen van Matthys overgebracht naar het Museum van Stenen Voorwerpen in de St-Baafsabdij. Eén ervan werd in 1969 geplaatst vóór de ingang van de St-Pietersabdij.

De saterkoppen van Helderbergh, daterend van 1722, kunnen nu nog bekeken worden in het Bijloke-Museum en - zoals iedereen weet - staat de Leeuw nu aan de grote vijver in het Park.

Aan foto's van het Pakhuis ontbreekt het niet en er zullen wel niet veel Gentse heemkundigen zijn die niet het een of ander zicht zorgvuldig bewaren. Ook van de afbraak bestaan er interessante foto's. Een zicht van de gevel in "aqua-tinta" werd door J.P. Goetghebuer opgenomen in

zijn "Choix des monuments du Royaume des Pays-Bas".
Wie wat meer wil weten over het Pakhuis kan ook eens nagaan wat Frans De Potter daarover schreef in zijn "Gent" - Deel III - p. 152-155 of Prosper Claeys in zijn "Pages d'Histoire locale gantoise" - 3e série - p. 219-227. Ook zijn verschillende fiches van de "Inventaire archéologique" gewijd aan het Pakhuis of onderdelen ervan.

H.C.

DE GENTSCHE VERHUIZING

Dat ik de stad mocht reeglen naar mijn wille,
Gij zoudt wat veel veranderingen zien.
'k Ga u mijn plan eens zeggen in den stille,
En 'k hoop dat gij uwe aandacht mij zult bieën.

'k Zou elken stiel naar zijne strate schikken
En ieder ambt kreeg zijne plaats en wijk,
Ge moet nog voor de moeilijkheid niet schrikken,
Hoort, luistert wel ! mijn plan is heel pratijk.

Sint-Pietersplein kreeg alle de poortieren,
De Vrouwestraat de mans die loopen gaan,
Wanneer hun vrouw luidop begint te tieren,
En die maar staan, waar dat de bessems staan.

De koperslagers op de Ketelveste,
De charlatans in de Komediestraat,
De Zonnestraat waar' voor de luiaards 't beste
En 'k gaf den Reep aan die uit 't luiden gaat.

Bij 't groot kanon leg ik al ons soldaten,
En in de Hel die diefte doen of moord
De Papegaaistraat krijgt al de advokaten,
't Jong vrouwvolk zend ik aan de Zottepoort.

In de Twaalfkamerstraat leg ik de sukkers,
Die zonder kamer dwalen in de stad,
De Galgenberg is voor de volksverdrukkers,
Voor de Engelschmans heb ik het Englandgat.

En al die houdt van lekkre, vreemde wijnen,
Die leg ik in de Zwarte-Zusterstraat,
In Onderbergen al die heimlijk mijnen
Om eenen post te krijgen in den Staat.

De Borgstraat is voor die den poef niet krijgen,
De Peperstraat is voor de kruideniers,
't Begijnhof is voor hen die kunnen zwijgen,
De Geldmunt is voor al de renteniers.

'k Bestem 't Serpentstraatje voor kaffé wijven.
De Kammestraat voor al de perrukiers,
De houtkoopmans moet ik ter Houtlei drijven,
En in de Brandstraat heel het korps pompiers.

De Pekelharing waar' voor drinkebroeders,
De Langemunt voor al die neerstig werkt,
De Zuivelsteeg waar' voor de brave moeders,
De Petrus-boel op Kalf- en Beestenmerkt.

De Schuurkenstraat is voor de bessemwijven,
Den Krommen-Elboog geef ik aan journals,
Die als iets recht is, krom het durven schrijven,
En als iets waar is, schreeuwen : het is valsch.

De Steenstraat is gereed voor de kasseiers,
Schouwvagers valt Schouwvagerstraat ten deel,
Op Lieve en Minnemeersch leg ik de vrijers,
En de arme menschen allen in 't Kasteel.

In 't Wolvenstraatjen al de woekeraren,
In 't Bessemstraatjen elke booze vrouw,
De meiskens die helaas ! vóór 't huwelijk sparen,
Bedrogen zijn, in 't straatje van Berouw.

'k Zou in de Veldstraat al de boeren leggen,
Die krielen in ons goede stad van Gent,
In 't Hoorenstraatjen, ô 'k en durf niet zeggen
Aan wie ik daar zou geven logement.

De Paddenhoek is voor de schelmen 't beste,
Wier valsche mond niets uitbraakt dan fenijn,
En ik gaf zeker de eene of andre Veste
Aan de arme broêrs die zonder veste zijn.

Zoo schik ik Gent - Maar daar komt mij te binnen,
Gij hebt geen plaats, ô schrijvers in ons taal !
Dewijl wij toch zooveel miljoenen winnen,
Houd ik voor ons de straat van 't Hospitaal.

Dat ik de stad mocht reeglen naar mijn wille,
Ziedaar in 't kort wat iedereen zou zien,
Studeert nu eens mijn plannen in den stille
En kan 't niet zijn en laat het niet geschiên.

N. DESTANBERG

BIBLIOGRAFIE

1. Dr. J. Decavele publiceert in "Toerisme in Oost-Vlaanderen" een artikel "Duizend Jaar Ekkergerm" (23e jaargang, nr. 1).
2. Over ons lid Jérôme Rieux verscheen een artikel in De Gentenaar (20 mei 1974).
3. Bij het afdalen van A.A. Gent, beter gekend als "La Gantoise" verscheen een korte historiek van de Buffalo's in Vooruit (31 mei).
4. Alhoewel het in de eerste plaats bestemd is voor Nederland, toch willen we het boek van Jaap van de Merwe "Gij zijt kanalje, heeft men ons verweten" vermelden, omdat in dit werk ook Gent een beurt krijgt met Karel Waeri, Aimé Bogaerts, Henri Van Daele, Walter De Buck. Het boek brengt ons de proletariërsliederen in Nederland en Vlaanderen en is rijk geïllustreerd, zelfs met een foto van Jérôme Rieux en Walter De Buck (blz. 357). (Uitgeverij Bruna en Zoon, Utrecht/Antwerpen. Prijs 315 F)
5. Prof. P. Kluyskens vervolgt zijn reeks artikels over "Gent heeft enkele gildenhuzen kunnen redden" in De Gentenaar.
Vrije en onvrije Schippers (21 mei).
Twee Schippershuizen leden geen Schipbreuk (29 mei).
Het Meesterwerk van Bernard De Wilde (5 juni).
Het "Crudeniershuis" (12 juni).
Van Wijn en Wijnschroeders (18 juni).
Van Vleeshouwers en Visverkopers (28 juni).
Verdwenen kloosters en kloosterorden (3 juli).
De Alexianen (9 juli).
6. In "De Vlaamse Gids" (nummer 6, juni 1974) verscheen een "In Memoriam - Prof. Dr. Hans Van Werveke" door Prof. Dr. P. Lambrechts.

RETROSPECTIEVE CLAUS IN HET MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN TE GENT

(7 september - 3 november 1974)

Vijftig jaar geleden stierf te Astene, bij Gent, de grote impressionistische schilder Emile Claus.

In het kader van deze verjaring, samenvallend met het eeuwfeest van de impressionistische beweging, heeft het Museum voor Schone Kunsten te Gent het initiatief genomen om van 7 september tot 3 november a.s. een grote retrospectieve van het oeuvre van Emile Claus te houden. De tentoonstelling zal een honderdtal doeken samenbrengen, alsmede

een aantal akwarellen, tekeningen en pastels, die een ruim overzicht zullen geven van de evolutie van de schilder vanaf zijn realistische periode te Antwerpen tot zijn allerlaatste impressionistische werken.

Men zal o.m. werken kunnen zien, toebehorend aan de Koninklijke Verzamelingen waaronder de zeer mooie "*Picknick aan de Leie*" (1887) alsmede de belangrijkste doeken van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten te Brussel en Antwerpen, en van de musea van Brugge, Deinze, Gent, Luik, Bergen, Elsene, Verviers, Rijsel en Reims.

Onder de vele werken uit particuliere verzamelingen in België, Frankrijk en Groot-Brittannië, zal hier ook één der oudste en grootste werken van Claus tentoongesteld worden, namelijk zijn "*Hanengevecht*" (1882) die hem beroemd maakte tijdens de periode van het realisme en die sinds het begin van deze eeuw nooit meer werd tentoongesteld.

Deze tentoonstelling zal het publiek en de critici toelaten hun oordeel te herzien over één van onze grootste schilders, die reeds tijdens zijn leven wereldvermaard was en die, na onrechtvaardig belasterd of vergeten te zijn, bij de kunstliefhebbers terug een van dag tot dag groeiend succes kent.

UIT GENT

I. In het artikel "Te Gent in 1874" (G.T. nr. 4 blz. 132) konden we lezen, dat de krant *La Flandre Libérale* gesticht werd op 1 december 1874. De krant verdween op 30 juni 1974 en heeft dus zijn eeuwfeest niet kunnen vieren. Reeds in 1966 werd *La Flandre Libérale* opgenomen in de maatschappij, *Sobeledip*, waarvan het kapitaal bijna volledig toebehoorde aan de N.M. Rossel. De vernederlandsing van het cultureel en politiek leven in Vlaanderen had zeker voor gevolg, dat het aantal lezers van deze krant voornamelijk na wereldoorlog II sterk was gedaald. De financiële moeilijkheden, waarmede thans vele kranten worstelen, betekenden het einde van *La Flandre Libérale*. (*Le Soir* 29 mei 1974).

II. Als het septemбернаummer van G.T. zal verschijnen, zal het koffiehuis Sandeman op de Kouter zijn deur reeds gesloten hebben. Met Sandeman verdwijnt het laatste koffiehuis op de Kouter; wel is er sedert een tweetal jaar een eetgelegenheid gekomen. In de *Aanwijzer van Gent* voor 1914 vonden we een zevental cafés en hotels op de Kouter :

- 1 Café des Arcades
- 7 Hôtel Royal et Victoria
- 14 Posthotel
- 15 Taverne du Caveau
- 16 The Excelsior Wine House
- 34 Café du kiosque
- 35 Hotel Métropole.

Als illustratie geven we een beeld van het posthotel op de Kouter vermoedelijk rond 1850.

III. Ter gelegenheid van het 525 jarig bestaan van de Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorika "De Fontaine" werd in de "Historische reeks" een postzegel van 7 F uitgegeven op 22 juni 1974. De postzegel werd getekend door de Gentse kunstenaar O. Bonnevalle en stelt een praalwagen met de zinnebeeldige fontein voor. In de jaargang 1975 van G.T. zal een artikel gewijd worden aan de geschiedenis van de rederijkerskamer "De Fontaine".

IV. Op 21 juni overleed Prof. Dr. Pieter Lambrechts, die vooral vermaardheid verwierf door de ophefmakende resultaten van zijn archeologische opgravingen te Pessinus in Turks Anatolië. (*Het Laatste Nieuws* 22.6.1974)

V. In juni had de aanbesteding van de derde fase van de restauratiewerken van de Sint-Niklaaskerk plaats. Het laagste aanbod bedroeg 189.941.833 F.

VI. Op de Koornlei werd het huis der Onvrije Schippers prachtig hersteld.

VII. Op 1 juli werd de kunstschilder Evarist De Buck (Sint Amandsberg 1892) begraven op het kerkhof te Sint-Martens-Latem. (Vooruit 3.7.1974)

VRAAG EN ANTWOORD

Antwoord op vraag 19

Van ons lid F. Van den Broucke ontvingen we het volgende :
In ons tijdschrift "Ghendtsche Tydingen" van september '72 lezen wij verscheidene zeer belangrijke antwoorden op vraag nr 19 van Ir R. ROELS in verband met het standbeeld op de Vrijdagmarkt. Hoe zou het komen dat niemand het feit vermeldt van de gebroeders NEYT, de schippers die naar het heet, met hun tuimeltakels zo doeltreffend tussenkamen om het vernieuwde beeld van Keizer Karel ginder hoog op zijn kolom te krijgen ? (1715 ?) Ontvingen zij niet de zilveren chocoladekan en de dito "salve" (Oudheidkundig museum Bijloke ?) vanwege de Gentse Schepenen voor hun zo geslaagde tussenkomst ?

Antwoord op vraag 57

Van de heer P. Vlieghe ontvingen we nog de volgende aanvulling :

DE GENTSE KIOSK

Het was onnodig de vraag omtrent het bouwjaar te stellen.

Het staat vermeld bovenaan de kiosk : 1878.

D. Destanberg in "Gent sedert 1831" (1) vermeldt omstandig de bouw van de kiosk, die aan de huidige voorafging.

- 20 juli 1833 - Het gemeentebestuur beslist een nieuwe kiosk op den Kouter te laten oprichten; de vroegere was aan de maatschappij Ste-Cecilia in gebruik gegeven voor haar lokaal op Akkergerm, op een ogenblik dat er bij gebrek aan militaire muziekkorpsen, geen concerten op de Kouter gegeven werden.

De nieuwe kiosk kostte 105 frank.

Toen in 1834 het garnizoen gewijzigd werd, speelden de muziekkorpsen der nieuwe regimenten 3^e jagers te voet en 3^e jagers te paard verscheidene malen te midden van de Kouter.

Geen van beide wilde het eerst een concert op de estrade spelen !

(blz. 104-105)

Op te merken valt dat

- 1) de kiosk gemakkelijk te onttakelen was.
- 2) er blijkbaar alleen maar militaire muziek bestond
- 3) er bijgehoof bij de militairen gaande was om als eerste de kiosk in te spelen.

(1) D: Destanberg, Gent sedert 1831. Gent J. Vuylsteke, Koestraat, 15, 1903.

Vraag 58

1. In verscheidene werken over historische gebouwen te Gent refereert men dikwijls naar de huisnummers om de verdwenen gebouwen te situeren. Deze nrs stemmen echter niet meer overeen met de huidige huisnrs. Zou er iemand de data van de verschillende huisnummerwijzigingen kunnen opgeven sedert de vorige eeuw (d.i. tussen 1800 en nu) ?
2. Ik herinner mij nog dat er een 20 à 25 jaar geleden, nog oude gietijzeren stadslantarens op de Lousbergskaai waren. Het waren waarschijnlijk gaslantarens in elektrische omgevormd daar ze 's avonds automatisch aangingen. Mijn vraag is : kan er mij iemand iets meer vertellen over die oude straatverlichtingen ? Wanneer werden de laatste gietijzeren stadslantarens door moderne (op palen of aan de gevel der huizen vastgemaakt) vervangen ? Wat is er met die afgedankte lantarens gebeurd ?

Vraag 59

Carlo Bronne schrijft in "Le Soir" van 11.5.1974 het volgende :
"Louis XV séjourna à Gand, en 1745, après que la victoire de Fontenoy lui eut livré Tournai, Audenarde, Ostende; c'est de là qu'il expédia à Madame d'Etioles le document qui la faisait marquise de Pompadour et Voltaire de rimer :

Il sait aimer, il sait combattre
Il envoie en ce beau séjour
Un brevet digne d'Henri quatre
Signé Louis, Mars et l'Amour
Mais les ennemis ont leur tour;
Et sa valeur et sa prudence
Donnent à Gand le même jour
Un brevet de ville de France.

- Vraag : Waar en hoelang verbleef de 35-jarige Franse koning te Gent ?
Zijn hier over nog meer details bekend ?
Hebben buiten Louis XV en Louis XVIII nog andere Franse koningen te Gent verbleven ?

NIEUWE AANWINSTEN

I. Het honderdjarig bestaan van de Multatulikring (1874-1974) werd plechtig gevierd door de inrichting van een tentoonstelling in de St. Pietersabdij, gevolgd door een studiedag gewijd aan de rol en de zin van het amateurstoneel, en tot waardig slot de opvoering van "Antigone",

bewerkt door Rudi Van Vlaenderen naar het gelijknamig werk van Sophocles.

Bij deze heuglijke gebeurtenis, die een mijlpaal vertegenwoordigt in de geschiedenis van het amateursteater, werd een brochure uitgegeven door de inrichtende vereniging, van de hand van Herman Balthazar, professor aan onze rijksuniversiteit.

Het is een kroniek over toneelcultuur en socialisme te Gent, van 1944 tot 1974, nauw aansluitend met het werkje van Christ De Bruyker, dat handelt over de pioniersjaren van Multa's bestaan, van 1874 tot 1940. Beide kroniekschrijvers, hoe verschillend ook in opzet en uitwerking, mag men terecht beschouwen als de voornaamste bezielers, laat staan vaandel dragers van het socialistisch en amateuristisch toneellevens in onze stad.

Het lezen van beide brochures stemt tot nadenken, want honderd jaar onafgebroken toneelbedrijvigheid, met hoogten en laagten, in dienst van volk en partij, is geen alledaagse zaak en veronderstelt veel offers, durf, moed en zelfopoffering.

Tot de verwezenlijking van een hoogstaand ideaal : de vrijmaking van de mens door de ontwikkeling van hun geestelijke vermogens, hebben ontelbare mannen en vrouwen uit alle standen bijgedragen.

De beperkte plaats die ons toegemeten wordt laat ons niet toe de prestaties van de Multatulikring onder de loupe te nemen, noch de programmatie te ontlede.

Men mag in geen geval de Multa de verdienste onthouden het amateurs-toneel op een hoog peil te hebben gebracht en de ontwikkeling van het gesproken toneel in onze stad te hebben bevorderd.

Jammer genoeg heeft de oprichting van professionele en semi-professionele gezelschappen, de verdere opgang van de Multa veeleer geschaad dan dan gediend.

Wij mogen echter besluiten dat de Multa de stuwkracht is geweest tot de uitdeining van het plaatselijk teaterleven en "Arm Vlaenderen" onschatbare diensten heeft bewezen.

Dit is voorzeker de kroon op dit honderdjarig werk van zelfverloochening en geloof in de waarden van het menselijk bestaan.

De twee brochures zijn aanwezig in de bibliotheek.

II. De nieuwe reeks 1973, deel XXVII van de Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde bevat

I. een opmerkelijke licentieverhandeling van Jan ROEGIERS, aspirant van het N.F.W.O., over de oprichting en de beginjaren van het bisschoppelijk seminarie te Gent (1569-1623), waarover praktisch niets werd gepubliceerd.

Over de vele aspecten van de katholieke hervorming in de Nederlanden rond dit tijdperk zijn wij nauwelijks ingelicht.

Deze studie vult aldus een leemte en zal met veel belangstelling geraadpleegd worden door al wie een beter inzicht in het toenmalig plaatselijk

kerkelijk leven wil hebben.

Van 1569 tot 1622 heeft het Gentse seminarie een vrij bewogen bestaan gekend, mede onder de invloed van de calvinistische republiek die tussen 1578 en 1584 het door bisschop Jansenius opgericht seminarie omvormde tot een centrum voor hervormde predikanten.

Bisschop Antoon Triest (1622-1657) stuurde, zoals in de Middeleeuwen, zijn studenten naar de universiteit en week af van de toenmalige gebruiken, die het onderricht van de kerkleer in de seminaries voorzagen.

De zeven bisschoppen en het St. Baafskapittel hebben in deze halve eeuw seminariewerking verdienstelijk werk geleverd, maar konden niet het tekort aan priesters verhelpen.

II. Marc RYCKAERT, aspirant N.F.W.O., schenkt ons met de publicatie van een bibliografie over de geschiedenis van Gent (1969-1973) een rijke bron van informatie, terwijl de heer M. DESITTERE, een archeologische kroniek opent over de jaarlijkse vondsten en wetenswaardigheden over opgravingen.

III. Roger DEGRIJSE handelt over de perikelen van de Vlaamse westvaart in strijd met Engeland, na het overlijden van zijn koning Edward III, erfviand van Frankrijk (zie honderdjarige oorlog).

IV. Hierop aansluitend geeft wijlen Hans VAN WERVEKE, prof. dr. em., een bondig overzicht van de gangbare Europese muntstelsels in de 2^e helft van XIVe eeuw.

Het lidmaatschap voor de "Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent" bedraagt 200 F. Prijs voor niet-leden : 300 F. (Postrekening van de Maatschappij 37 06 80) Voor inlichtingen : Dr. H. De Ridder-Symoens, Blandijnberg 2, Gent.

De bibliothecaresse,
MEVR. VAN GELUWE-EGGERMONT

ORDONNANTIE

Gemaekt by de Wet der Stad GEND

Nopende het werpen van Penseryen ende andere vuyligheyd in de Rivieren,

Gepubliceerd den 15 September 1770.

Tot in het midden van de negentiende eeuw was de technische uitrusting van de steden gering; het rendement van de arbeid stond ook op een uiterst laag niveau - denken wij bijvoorbeeld aan het vervoerprobleem. De meeste woningen hadden geen putwater, de straatriolering ontbrak praktisch nog volledig, openbare diensten bestonden praktisch evenmin. Het is begrijpelijk dat de inwoners voor hun problemen de gemakkelijkste oplossing toepasten; voor het verwijderen van de afval was dan ook een op-

lossing : alles in de waterlopen. De bezwaren en nadelige gevolgen zijn duidelijk. De overheid was dan ook verplicht door wetten en reglementen het welzijn van de gemeenschap te verzekeren.

“Alzoo er dagelyks vele klagten gedaen worden dat de Beir-houders, Beir-ruymers, Pens-zieders, Vleeschouwers, ende alle andere, in het fait van hunlieden voorzeyde Functie, Bedryf ende Neiringe hunlieden geneerende, de Straeten, Watersteegers, Rivieren ende Greppen zeer zyn vervuy-lende, infecterende ende bedervende met het gieten ende storten van Beir, Bloed, Darmen, Drek ende andere onreynigheden, midsgaders met het spoelen van de voornoemde Pensen, die door lankheyd van tyd, ende naemenlyk in den Zomer ook groote mortelle infectie bybrengen ende causeren, ende verscheyde voordere excessen, die elk in het zyn be-gaet, niet tegenstaende de expresse Prohibitie, Penen ende Ordonnantien dien aengaende voorgaendelyk geëmneerd”. Hier vernemen we dus de be-zwaren.

Aan de “Vleeschouwers, Slaegers en Pens-zieders” wordt verboden “eenige darmen, bloed, drek ofte andere vuyligheyd te gieten ofte laeten loopen door de gotgaten, greppen, ofte anderzins ter straete ofte water-waerds, nochte pensen te spoelen tot ofte in eenige andere wateren ofte plaetsen, alwaer 't dat zy hunlieden particulier toebehoorden, dan alleen op ende aen de Minderbroeders, Predikheeren, S. Michiels, Vee, 's Gra-ven, Zuyvelbrugge ende andere Bruggen over de groote Brugge staende, welk gieten, storten ofte spoelen ook zal moeten gebeuren op de voor-zyde gepermitteerde plaetsen ten allen saisoene 's morgens voor de Klok-ke, ende 's avonds naer den acht uren in den Winter, ende naer de twee-de Klokke in den Zomer, op pene van de gene contrarie doende te ver-beuren eene boete van thien ponden parisis, ende voords zyne Neiringe geschorst te worden voor alzulken tyd als men vinden zal te behooren, ende arbitraire correctie”.

De vleeshouwers en de penseniers, die hun pensputten ruimen, moeten dit doen “naer de tweede Klokke, ende daer mede uyt de Stad te ver-trekken des anderendaags met het openen van de Poorte, het gene ook geordonneert word aen de Neiringe van de Vischverkoopers dezer Stad, ten regarde van de onreynigheyd in de Vischmerkt, respectivelyk op pe-ne van t'incurreren eene boete van twee ponden grooten, ende gelyke twee ponden grooten ten laste van de gene die den transport buyten den gestelden tyd zullen doen”.

Aan de beerruimers wordt ten strengste verboden beer of andere onrei-nigheden in de rivieren te werpen “'t zy uyt Schepen, Tonnen, Vaten, Kuypen” “op pene van confiscatie van de Schepen en Halm, en daer-en-boven t'incurreren eene boete van vyf ponden grooten”.

Aan iedereen wordt verboden “Messingen ofte Mesthoopen te houden of-te leggen als ter plaetse by de Wet daer toe geordonneerd, ende danof van ons ofte van den Koning van de Mort-Kinderen bekomen hebbende schrif-telyk consent”.

Aan de mestrapers wordt verboden “de Aerde van de Dammen dezer Ste-de af te steken ofte hunlieden Mest daer mede te mengen op pene van

arbitraire correctie, 't zy by Geesselinge, Bannissement, ofte anderzins ter discretie van Schepenen”.

Aan de “Dekens, Baillius en de Knaepen” wordt bevolen de overtredingen mede te delen aan de Koning van de Mort-Kinderen; op de overtreding staat een straf van tien ponden parisis. Daarenboven zal het gruis en de vuilnis door de Koning van de Mort-Kinderen worden weggenomen en dit op de kosten van de gebuurte.

M. S.

EEN WOORDJE OVER DE BRIEVEN-POSTERY TE GENT

De lezers-filatelisten weten, dat het gebruik van postzegels in ons land werd ingevoerd in 1849. De eerste postzegels waren de beroemde “E-paulettes” met het portret van Leopold I : de bruine zegel van 10 cent. en de blauwe zegel van 20 cent.

Jaarlijks verstrekte de Wegwyzer der Stad Gend al de nodige inlichtingen betreffende de “Brieven-postery te Gend”. In 1839 was het kantoor gevestigd in de Kwaadham. De “bestierder” was de baron E.M.E. de Kemmeter; als “tweede commis” fungeert de baron A. van Zuylen de Nyevelt. In de “post-comptoire” kon men inschrijven voor al de Belgische en vreemde dagbladen en tijdschriften. “Tot gemak der inwooners zyn er in Gend vier kleyne bussen ingericht”. Deze bussen, die zich in een huis bevonden, werden twee maal per dag gelicht. Brieven voor het binnenland en ook voor enkele andere landen moesten niet gefrankeerd worden : het port werd betaald door de bestemming. Men was echter verplicht de brieven te frankeren voor Engeland, Néderland, Portugal, Spanje, Italië, Zwitserland, Oostenrijk, en een aantal andere landen.

De dienst beschikte over acht brievenbestellers voor de stad en een voor het gebied extra-muros. Daarnaast waren er nog zes “boden of brievenbestellers in de gemeenten ten platten lande onderhoorig der postdirectie van Gend”. Deze boden vertrokken te Gent rond halfacht en waren terug te Gent rond zes uur 's avonds. Dagelijks legden ze een grote afstand af; zo liep de tweede ronde over Drongen, Landegem, Meerendree, Lovendegem, Vinderhoute en Mariakerke. Gebeurden deze ronden te voet of te paard ?

In 1845 is het postkantoor gevestigd in de Voldersstraat 9. Nu zijn er reeds negen kleine brievenbussen : Ketelvest, Zeurzaksteeg bij de Appelbrug, Sluizeken, Brabantdam, Vlasmarkt, Hoogstraat, St. Pietersnieuwstraat, Akkergemstraat en aan het station. De bussen worden vier maal per dag gelicht. In de stad wordt de bestelling verzekerd door twaalf postboden, die dagelijks vier ronden doen; twee postboden bestellen de brieven in het gebied extra-muros.

In 1855 is het personeel al heel wat talrijker : er zijn tien postboden voor de stad en vijf voor het gebied extra-muros; er is ook al een tele-

grambesteller. In de stad zijn reeds 19 brievenbussen geplaatst.

In 1860 verhuist het postkantoor van de Voldersstraat naar het Koophandelsplein. Enkele posttarieven voor de belangstellenden :

Binnenland : afstand kleiner dan 30 km. en brief maximumgewicht
10 gram : 10 centimes
afstand groter dan 30 km. : maximumgewicht 10 gram :
20 centimes.

Frankrijk : maximumgewicht 15 gram : 60 centimes.

Engeland : (via Oostende) maximumgewicht 15 gram : 40 centimes.

Zwitserland : maximumgewicht 7,5 gram : 40 centimes.

Noorwegen (via Hamburg) : maximumgewicht 15 gram : 1,50 fr.

In 1865 telt de stad reeds achttien postboden. Nu neemt het postwezen snel uitbreiding. In 1875 zijn in de stad 37 brievenbussen; het aantal postboden wordt niet meer vermeld. Ook zijn er reeds vier hulppostkantoren : aan het station, in de St. Salvatorstraat, op de Noordkaai en op de Antwerpsesteenweg.

In 1895 tellen we zeven hulppostkantoren : Kasteellaan, Vleeshuis, Antwerpsesteenweg, Priesterstraat, Begijnhoflaan, Kortrijksesteenweg en een te Ledeberg.

In 1910 verhuist het postkantoor van het Koophandelsplein naar de Koornmarkt.

Belangstellenden voor dit onderwerp durven we aanbevelen de Wegwijzer van de stad Gent te raadplegen; ze zullen er een schat van gegevens ontdekken.

M. VAN GENT